

Çaresizlik mi, Meslek mi? Neoliberal Çağ'da Dilencilik: Samsun Kenti Örneği¹

Desperation or Profession? Beggary in the Neoliberal Age: The Case of Samsun City

Selim EREN^a İlyas SUCU^b Barışcan KAYA^c Pelin KAYAALP ÖZCAN^d Burakcan KAZAN^e

Öz

Bu çalışmada, dilencilik olgusu neoliberal kapital ekonominin getirisi olan “yeni yoksulluk”, “göç”, “kentleşme” ve “çalışmanın reddi” gibi kavramlarla kesişimsel olarak düşünülmüş ve dilencilik eskisinden farklı olarak aldığı yeni görünümle ile kültürel edime dönüşme süreci sosyolojik bir perspektifle anlaşılmalı çalışılmıştır. Dilenciler tarafından dilencilik bir meslek olarak görülüp görülmemesi, dilencilerin örgütlü bir şekilde çalışıp çalışmadıkları, dilenme motivasyonları ile iç ve dış göçle birlikte dilencilik olgusunda meydana gelen değişimler tartışılmak istenilen temel sorulardır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve veriler derinlemesine görüşme tekniğiyle elde edilmiş, analiz ise MAXQDA programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın vardığı en temel sonuca göre; dilencilerin “yeni yoksulluk, göç ve mekânsal ayrışma bağlamında dilencilik mecburiyetle özdeşleştirilenler” ve “güvencesiz, eğreti çalışma koşullarından kaçarken, örgütlü bir şekilde dilencilik mesleklaştırarak bir kültür haline dönüştürenler” şeklinde iki temel tipoloji sergilediği; bu durumun hem neoliberal piyasa ekonomisinin bir sonucu olduğu hem de burayı yeniden ürettiği ve bu heterojenliğin farklı sosyal politikalar üretmeyi gerekli kıldığı sonucuna varılmıştır.

Abstract

In this study, the phenomenon of begging is considered as an intersection with concepts such as "new poverty", "migration", "urbanization" and "refusal to work", which are the benefits of neoliberal capital economy. In addition, the new aspects of begging, different from the old ones, and the process of its transformation into a cultural act are tried to be understood from a sociological perspective. Whether begging is seen as a profession by beggars or not, whether beggars work in an organized manner, their motivations for begging, and the changes in the phenomenon of begging with internal and external migration are the main questions that are wanted to be discussed. Qualitative research method was preferred in the study and the data was obtained by in-depth interview technique, and the analysis was carried out with the MAXQDA program. According to the most basic conclusion of the research; beggars display two basic typologies: "those who identify begging with necessity in the context of new poverty, migration and spatial segregation" and "those who turn begging into a culture by professionalizing it in an organized manner while escaping from precarious, makeshift working conditions"; It has been concluded that this situation is both a result of the neoliberal market economy and that it reproduces this place, and that this heterogeneity makes it necessary to produce different social policies.

Anahtar Kelimeler

Dilencilik, Neoliberalizm, Yeni Yoksulluk, Çalışmanın Reddi, Kültürel Edim

Keywords

Beggary, Neoliberalism, New Poverty, Refusal to Work, Cultural Act

¹ Bu makale, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri Koordinasyon Birimi (BAPKOB) tarafından desteklenen PYO.BKS.1915-C.22.001 numaralı projeden üretilmiştir.

^a Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. Email: selim.eren@omu.edu.tr.

^b Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. Samsun/Türkiye. Email: ilyas.sucu@omu.edu.tr.

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

^c Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı. Email: bariscnkaya@gmail.com.

^d Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı. Email: plnkayaalp@gmail.com.

^e Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı. Email: burakcankazan@gmail.com.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License ile lisanslanmıştır.

İçtimaiyat Dergisi, lisanslama politikası ile telif hakkının ve kullanıcı haklarının açık olmasını sağlar. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. / Journal of İçtimaiyat Magazine ensures that copyright and user rights are open with its licensing policy. Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

1. Giriş

Tarihsel olarak dilencilik; sosyo-kültürel etkenlerden, ekonomik şartlarda yaşanan dönüşümlerden, siyasi kırılmalardan ve toplumların maruz kaldığı savaş ve benzeri toplumsal felaketlerden kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla dilencilik; bireylerin ekonomik şartlarında yaşadığı kötüleşmeden kaynaklanabildiği gibi yaşam deneyimlerinin ve stratejilerinin kötüleşmesiyle kültürel nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Buradan hareketle dilencilik; toplumsal dayanışma bağlarından kopmuş veya bu bağlarla ilişkisini yitirmiş, aynı zamanda toplumsal hiyerarşide işgal ettikleri pozisyonu/konumu koruyamamış/kaybetmiş olan veya doğrudan sınıftan bir konumda doğan bu kişilerin, gerek küçük gruplar halinde, gerekse de bireysel olarak dilenme eylemine başvurmak suretiyle, toplumsalın yarattığı imkânlardan faydalanarak bunu bir yaşama yolu ve yöntemi haline getirmeleri şeklinde tanımlanabilir (Coşkun ve Erkilet, 2010).

Yoksulluk ise, beslenme, sağlık, eğitim, barınma gibi biyolojik ve toplumsal nitelikli temel gereksinimlerin yaşamsal sürekliliği sağlayacak asgari seviyenin altında seyretmesi durumuyla sınırları çizilen bir çerçeveye sahiptir (Turner, 1997: 68). Rahnema'nın da ifade ettiği gibi;

“Yoksulluk, dönemlere ve toplumlara göre değişen araçların, gücün ve toplumsal önemin yokluğuyla nitelenen, *başta gelmiş ya da gönüllü*, sürekli ya da geçici olan bir zayıflık, bağımlılık ve küçük düşme durumudur: para, güç, etki, bilim, teknik nitelik, doğuştan gelen onur, fiziksel güç, entelektüel yetenek, bireysel özgürlük ve saygınlık yokluğudur” (Rahnema, 2009: 132-3).

Bu bağlamda dilencilik ile yoksulluk, tarihsel olarak birbiriyle paralel bir şekilde gelişim gösteren iki olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyada yoksulluğun oluştuğu hemen hemen her yer ve zamanda dilencilik de bir gelir elde etme biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzün küresel kapitalizm koşullarında ise neoliberal ekonomi politikalarının yarattığı yoksulluk süreçleri gitgide tüm dünyayı, en çok da azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına almaktadır.

Neoliberal küreselleşme süreci sosyal uygulamaların yönünü ve kimler tarafından bu hizmetlerin sunulacağını değiştirdiği gibi kavramların içeriklerini de değiştirmektedir. Yoksulluk kavramı da bunların başında gelmektedir (Kesgin, 2012: 134). Küreselleşme ile birlikte gelen ulus devletin küçültülmesi, özellikle yoksullar için modern devletin ana işlevlerini yok etmiştir (Yılmaz, 2012: 295). Bu yıllarda yoğunlaşan neo-liberalizmin egemenliği, yoksulluğun toplumsal bir sorun olarak görülmesini engellemiş, böyle bir ortamda yoksulluktan bahsetmek *çağ-dışı* bir davranış olarak görülmüştür (Bora, 2007: 95). Bu süreçte devletin, ekonomik, siyasi ve toplumsal hayattaki rolü yeniden tanımlanmış ve devletin her aşamada etkin olduğu ve bireyin yanında yer aldığı, çeşitli kesimlerin toplumsal ve ekonomik olarak haklarını gözettiği sosyal, ekonomik ve politik anlayıştan; bireyle piyasayı baş başa bırakan, toplumsal ve ekonomik haklarının piyasadaki fırsatlara dayandığı, kamu kesimini daraltan, sosyal devlet anlayışının çözülmeye başladığı bir anlayışa geçilmiştir (Durdu, 2009). Bununla birlikte sendikal örgütlenmelerin zayıflaması, ücretlerin düşmesi, kamu harcamalarının azaltılması, gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması yoksulluğu çeşitlendirmiş ve çok boyutlu hale getirmiştir. Yeni yoksulluk kavramı ise tam da bu noktada ortaya çıkmıştır.

Buğra ve Keyder'e göre (2008: 4); toplumsal bütünleşme ihtimalini büyük çapta ortadan kaldıran koşulların bir ürünü olan yeni yoksulluk, toplumsal dışlanma riski taşıyan, kenarda kalan, özellikle ekonomik ilişkiler bakımından sistemle bütünleşmesi giderek zorlaşan bir tabakaya işaret etmektedir. Bu yönüyle yeni yoksulluk sadece maddi yoksunlukla değil, manevi bağların azalmasıyla/gevşemesiyle de alakalıdır.

Yeni yoksulluğun bu kapsayıcı doğası, yani hem küresel ve yerel ölçekte gerçekleşen ekonomik koşullara bağlı olarak maddi yetersizliği içermesi, hem de gündelik hayata sızarak burada yarattığı dışlanma hissi, onu kronikleştirmektedir. Başka bir ifadeyle, ekonomik ve sosyal anlamda bu denli kuşatıcı bir yoksulluğun kendi kültürünü oluşturması ve sürekli hale gelmesi kaçınılmazdır. Ayrıca yeni yoksulluk, kadınlar, gençler/çocuklar, yaşlılar, engelliler, etnik gruplar ve göçmenler gibi birçok sosyal kategoriyi neredeyse bir bütün olarak kapsamaktadır (Funken, 1995; Şener, 2012). Dilencilik ise bu kategorilerin hepsini yatay olarak kesmektedir. Çünkü yeni yoksulluk, salt parasal bir yoksulluk değil, beşerî, sosyal, kültürel ve manevi alanları da kapsayacak bir şekilde mutlak anlamda bir yoksulluktur. Özellikle dilenciler, hem işgücünden yoksun kimseler olarak maddi yoksunluğu hem de sınıfsal hiyerarşide konumladıkları pozisyon gereği manevi yoksunluğu yaşayanlar olarak “yeni yoksulluğu” belki de en fazla hisseden kesim olarak ortaya çıkmaktadır. Öyle ki söz konusu dilenciler olduğunda, çalışma hayatına dahil olmamalarından kaynaklı yaşadıkları maddi yetersizlik, çeşitli sosyal dayanışma ağlarından yoksun olmaları, şehrin çeperlerine itilerek yaşadıkları mekânsal dışlanma ile eğitim, sağlık ve barınma gibi birçok hizmete erişimde yaşadıkları zorluklar; dilencilik kronikleştirmekte, dilencilik bir kültürel edime dönüşme olasılığını arttırmaktadır. Dilencilik kültürel edime dönüşmesi demek; yoksulluktan çıkma umudunun yok olması, geleceğe dair hayallerin kaybolması, devletle temasın en aza inmesi ve sosyal dayanışma ağlarının gevşemesi demektir. Böylece dilencilik tıpkı yoksulluk gibi kuşaklar arası aktarımı mümkün hale gelmektedir.

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında neoliberal küreselleşmenin dilencilik olgusuyla olan ilişkisi, ihmal edilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de dilencilik üzerine yapılan araştırmaları beş başlık altında incelemek mümkündür: *İlk olarak*; dilencilerin genel profili ve dilenme stratejilerini ortaya koymaya çalışan araştırmalar (Vatandaş, 2002; Palabıyık, 2010; Taburoğlu, 2018) dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda genellikle, dilencilik olgusunun ve dilenme stratejilerinin tarihsel gelişimine odaklanılmaktadır. *İkinci olarak*; yoksulluk ile dilencilik olgusu arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmalarda (Parin, 2010; Kalfa-Topateş, 2014); dilencilik olgusunun dünya genelinde uygulamaya konulan neoliberal küreselleşme politikalarıyla ilişkisi kurularak, özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki dilencilik olgusunun neoliberal dönemdeki yeni yoksullukla paralel bir gelişim içerisinde geliştiği ve bununla birlikte dilenme eyleminin enformel dayanışma ağlarına sahip bir kültür haline geldiği vurgulanmaktadır. *Üçüncü olarak*; dilencilik olgusunu bir kent sorunu olarak ele alan çalışmalarda (Özcan, 2002; İBB, 2009; Özer ve Yontar, 2013; Birtek, 2014); kentlerin sürdürülebilir kılınmasında asli unsurun güvenlik olduğuna vurgu yapılarak, dilencilik olgusu daha çok bir suç kategorisi çerçevesinde değerlendirilmekte ve kent güvenliğini tehdit eden boyutlar üzerinden tartışılmaktadır. Bununla beraber bu çalışmalar, dilencilere istihdam alanı yaratılmasına ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik ilgili kurum ve kuruluşlara ve sivil toplum örgütlerine problemin çözümüne yönelik iyileştirici veya politika geliştirici öneriler sunmaktadır. *Dördüncü olarak*; dilencilik ahlaki ve istismar boyutunu inceleyen çalışmalarda (Vatandaş, 2002; Kükrer, 2014); genellikle dini referanslar ve ifadeler üzerinde durularak dilencilik olgusunun vicdani yönü tartışılmaktadır. İyilikseverlik, merhamet duygusu veya sosyal dışlanma, ötekileştirme gibi kavramlar üzerinden dilencilerin ve dilencilere yardım eden bireylerin etik unsurlar karşısındaki tutumları sorgulanmaktadır. *Beşinci ve son olarak*; halkın dilencilik olgusuna bakış açısını inceleyen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar (Demirtaş, 2006; Coşkun ve Erkilet, 2010); bir toplumsal problemin oluşmasında, algılanış şeklinin tespit edilmesinde ve çözümünde konunun halk tarafından değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yaparak, araştırılan konu hakkında halkın değerler dünyasını, davranış ve alışkanlıklarını inceleyip açıklama amacını taşımaktadırlar. Bu bağlamda, bu çalışmaların asıl odak noktasını; halkın dilencilik

olgusuna bakış açısını bireylerin inanç ve aidiyetleri üzerinden değerlendirerek probleme yönelik bir çözüm geliştirme çabası oluşturmaktadır.

Bu bağlamda çalışmada, dilencilik olgusu neoliberal kapital ekonominin getirisi olan yeni yoksulluk, göç, kentleşme ve “çalışmanın reddi” gibi kavramlarla kesişimsel olarak düşünülmüş ve dilencililiğin eskisinden farklı olarak aldığı yeni görünüşler ile kültürel edime dönüşme süreci sosyolojik bir perspektifle anlaşılmasına çalışılmıştır. Dilenciler tarafından dilencililiğin bir meslek olarak görülüp görülmemesi, dilencilerin örgütlü bir şekilde çalışıp çalışmadıkları, dilenme motivasyonları ile iç ve dış göçle birlikte dilencilik olgusunda meydana gelen değişimler tartışılmak istenilen temel sorulardır. Özellikle dilencililiğin neoliberal kapitalizmde bir tercih olarak bilinçli bir şekilde çalışmanın reddini içerip içermediği ve bu yönüyle sistem karşıtı boyutunun anlaşılması ise araştırmanın özgün yanını oluşturmaktadır.

2. Yöntem

Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi temel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmada olaylar ve bağlamların dili konuşur. Dolayısıyla nitel araştırmalar problemi toplumsal-tarihsel bağlama duyarlı olarak, sistemden koparmadan ve egemen olan ilişkiler ağını göz ardı etmeden kendi doğal ortamında keşfetmeye, yorumlamaya ve anlamlandırmaya çalışır (Neuman, 2016). Bireyin içinde yer aldığı koşullara, sosyal olguların bağlamsal özelliklerine, tarihsel, sosyal, mekânsal varoluşlara ve simgesel anlam dünyasına duyarlı, esnek bir yöntem anlayışı ve doğrudan alıntılarla oluşturulan nitel veriler, araştırmacının kendi sözcüklerinden çok, araştırılanın ifadesindeki asıl anlamı kavrayabilme olanağı sunmaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Bu olanaklardan yararlanabilmek amacıyla araştırmada niteliksel yöntem ve yöntemin tekniklerinden olan derinlemesine görüşme tercih edilmiştir. Derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkân veren bir veri toplama tekniğidir (Neuman, 2016).

Bu amaçla öncelikle biri yerli diğeri göçmen dilenciler için olmak üzere iki ayrı mülakat cetveli oluşturulmuş ve bu cetvel araştırma problemlerine uygun veri elde edebilme ve uygulama bakımından pilot görüşmelerle sınanmıştır. Mülakat cetveli, katılımcıların yaş, cinsiyet, göç, dilenme süresi vb. değişkenlerine duyarlı bir şekilde tasarlanmıştır. Açık uçlu yarı yapılandırılmış mülakat cetvelinin çalışmanın ampirik verilerini elde etmede işlevsel olacağı düşünülmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinde, katılımcıya bir konu hakkında önceden hazırlanmış sorular yöneltilmektedir, bu sorular temel olarak ucu açık sorulardır ve mülakat yapılan kişiyi kendini ifade etmesi için cesaretlendirdiğinden soruların sıralamasında ve gerektiğinde değiştirilmesinde esneklik sağlamaktadır. Ayrıca araştırmacı ile mülakat yapılan birey arasında daha fazla etkileşime, tartışmaya ve olayların açıklığa kavuşturulmasına imkân tanımaktadır (Bogardus, 1954; Marshall ve Rossman 1989; Bailey, 1987).

Görüşmeler Samsun ili; Atakum Belediyesi Zabıta Müdürlüğü, İlkadım Belediyesi Zabıta Müdürlüğü ile Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinde dilencilerin mesken tuttuğu bilinen belli caddelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin zabıta müdürlüklerinde gerçekleştirilmesi ve bu sebeple görüşmecilerin devlet yetkilileri ile konuştuklarını düşünerek mülakat sorularına çekinerek ve çelişkili cevap vermeleri ile sokakta gerçekleşen görüşmeler sırasında dilencilerin maddi bir beklentiye girmesi ve mülakat sırasında diğer dilenciler tarafından gerçekleşen müdahaleler

araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bu durum araştırmacılar tarafından saha gözlemleri ve zabıta memurlarıyla yapılan görüşmelerle aşılmaya çalışılmıştır. Mülakatlar yapılırken kişilerin özlük haklarını sarsacak sorulardan kaçınılmış ve kimlikleri gizli tutulmuştur. Mülakat süreçlerini, alanda lisans ve lisansüstü eğitim almakta olan sosyologlar yürütmüştür. Gerekli hallerde yabancı uyruklu dilencilerle görüşme esnasında tercüman yardımına başvurulmuştur.

Araştırma, Samsun Büyükşehir Belediyesi Zabıta Dairesi Başkanlığı ile yapılan işbirliği çerçevesinde yürütülmüştür ve dolayısıyla araştırmanın kapsamını büyükşehir belediyesine bağlı merkez ilçeler olan Atakum, Canik ve İlkadım belediye sınırları içerisinde dilencilik yapan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın Samsun ilindeki dilencilik olgusunu çok yönlü ele alma isteği, araştırmaya dahil edilen katılımcıların sadece tek bir kriter olarak, en az 1 yıldır dilencilik yapan kişilerle sınırlandırılmasına neden olmuştur. Samsun'daki dilencilik olgusunun hem sosyal süreçlerle olan ilişkisini anlamak hem de kültürel bir edime dönüşme potansiyelini açığa çıkararak tipleştirilmesi istenci; cinsiyet, uyruk, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sahibi olma ve yerleşim yeri değişkenlerinin hepsini karşılayacak şekilde bir katılımcı grubuna ulaşılmasını gerektirmiş, dolayısıyla araştırmanın çalışma grubu bu çeşitliliği sağlayacak şekilde oluşturulmuş ve araştırma yeterli doygunluğa ulaştığı noktada sonlandırılmıştır.

Verilerin analizinde, MAXQDA nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Öncelikle dilenci ve zabıta ile yapılan görüşmelerin ses kayıtları deşifre edilmiş ve saha gözlem notları ile birlikte MAXQDA programına aktarılmıştır. Ardından deşifrelerin okuması yapılarak metin üzerinde çeşitli notlar alınmış ve sonrasında kodlamalar yapılmıştır. Kodlamaların tekrar gözden geçirilmesiyle birlikte ana ve alt temalar oluşturulmuş ve temalar, doğrudan alıntılarının yer aldığı betimsel analiz yöntemi ile desteklenmiştir.

Tablo 1: Görüşülen Dilencilerin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Uyruk	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Yaşadığı Yer
G1	Kadın	TC	49	Yok	Evli	4	Cevap Yok
G2	Kadın	TC	24	İlkokul Terk	Evli	3	Meskenler
G3	Kadın	Göçmen	32	Yok	Evli	1	Gaziosmanpaşa
G4	Kadın	TC	40	Yok	Evli	4	Atakent
G5	Kadın	Göçmen	55	Yok	Evli	5	Gaziosmanpaşa
G6	Kadın	Göçmen	64	Yok	Evli	5	İlyasköy
G7	Kadın	TC	24	Ortaokul	Evli	2	Kirazlık
G8	Kadın	TC	38	Yok	Boşanmış	1	Kerimbey
G9	Kadın	TC	28	Ortaokul Terk	Evli	2	Kerimbey
G10	Kadın	TC	21	Ortaokul Terk	Evli	2	Cevap Yok
G11	Kadın	TC	22	Yok	Evli	2	Kirazlık
G12	Kadın	TC	46	İlkokul	Evli	3	Baruthane
G13	Kadın	Göçmen	20	Yok	Evli	2	Gazi Mah.
G14	Kadın	TC	21	İlkokul Terk	Evli	2	Derebahçe
G15	Kadın	TC	45	Yok	Boşanmış	2	Sungurlu
G16	Kadın	Göçmen	30	Yok	Evli	3	İlyasköy
G17	Kadın	Göçmen	22	Cevap Yok	Evli	2	Gaziosmanpaşa
G18	Erkek	TC	16	Lise Terk	Bekâr	Yok	Unkapanı
G19	Erkek	Göçmen	14	Ortaokul Terk	Bekâr	Yok	Derebahçe
G20	Kadın	TC	27	Yok	Evli	3	Derebahçe
G21	Kadın	Göçmen	38	Ortaokul Terk	Evli	2	Gaziosmanpaşa
G22	Erkek	TC	63	Yok	Dul/Vefat	5	İkiyüz Evler
G23	Kadın	TC	16	Lise Terk	Bekâr	Yok	Kirazlık
G24	Erkek	TC	13	İlkokul Terk	Bekâr	Yok	Cumhuriyet Mh
G25	Kadın	TC	13	Yok	Bekâr	Yok	Selyeri
G26	Kadın	Göçmen	20	Ortaokul Terk	Evli	2	Gaziosmanpaşa

G27	Kadın	TC	14	Lise/Öğrenci	Bekâr	Yok	Derebahçe
G28	Kadın	TC	13	İlkokul Terk	Bekâr	Yok	Derebahçe
G29	Erkek	Göçmen	14	İlkokul Terk	Bekâr	Yok	Hastanebaşı
G30	Kadın	TC	58	Yok	Bekâr	3	Belediye Evleri
G31	Kadın	TC	31	Yok	Evli	3	Derebahçe
G32	Kadın	TC	57	Yok	Dul/Vefat	4	Çarşamba
G33	Erkek	TC	14	Ortaokul Öğrenci	Bekâr	Yok	Derebahçe
G34	Kadın	TC	58	Yok	Evli	5	Belediye Evleri
G35	Erkek	TC	16	Lise Öğrenci	Bekâr	Yok	İkiyüz evler
G36	Kadın	TC	27	Yok	Evli	2	Kirazlık
G37	Kadın	Göçmen	25	Yok	Evli	5	Zeytinlik
G38	Kadın	TC	16	Yok	Bekâr	Yok	Derebahçe
G39	Kadın	TC	10	İlkokul Öğrenci	Bekâr	Yok	Derebahçe
G40	Kadın	TC	65	Yok	Evli	4	Çarşamba
G41	Kadın	TC	24	İlkokul Terk	Evli	2	Terme
G42	Erkek	TC	36	İlkokul	Evli	3	Hastanebaşı
G43	Erkek	Göçmen	14	İlkokul Terk	Bekâr	Yok	Hastanebaşı
G44	Kadın	Göçmen	30	İlkokul Terk	Evli	1	Gaziosmanpaşa
G45	Kadın	Göçmen	32	Yok	Evli	2	Gaziosmanpaşa
G46	Kadın	TC	25	Yok	Evli	2	Meskenler
G47	Kadın	Göçmen	27	Yok	Evli	3	İlyasköy
G48	Kadın	Göçmen	22	Yok	Evli	2	Belediye Evleri
G49	Kadın	TC	33	Yok	Evli	3	Güzeldere Mah.
G50	Kadın	Göçmen	25	Yok	Evli	4	İlyasköy

3. Bulgular

Çalışma, dört temel bulgu ve onun alt temalarından oluşmaktadır: İlk ana bulgu olan “*Bir Sosyal Tip Olarak Dilenci*” başlığında dilencililiğin sosyolojik bir tanımı yapılmak istenmiş ve farklı dilenci kategorileri anlaşılmasına çalışılmıştır. İkinci bulgu olan “*Kültürel Edim*” temasında dilencililiğin yeni yoksulluk bağlamında rutinleşme/kronikleşme süreci, kuşaklar arası aktarımı ve örgütlenme biçimi incelenmiştir. Üçüncü bulgu olan “*Sosyal Dışlanma*” başlığında dilencilerin toplumsal dışlanma sürecini nasıl deneyimlediği ve bu dışlanma sürecinde mülteci dilencilerin özgün durumları kavranmaya çalışılmıştır. Son başlık olan “*Çalışmanın Reddi*” bulgusunda ise dilencililiğin ekonomisi anlaşılmasına çalışılmış ve dilencilerin çalışmayı reddetmesindeki parametreler sorgulanmıştır.

3.1. Bir Sosyal Tip Olarak Dilenci

Sosyal bilimlerde sosyal tip; bireyin toplumla ilişkisini kavramımızı sağlayan bir analiz biçimi olarak karşımıza çıkar. Burgess’in deyimiyle (1968: 193); “bir kişinin üstlendiği ve toplumun ona biçtiği rol, sosyal tipi oluşturur”. Oz ise sosyal tipi, belli karakteristik özellikleri paylaşan bir insan prototipi, sosyolojik bir kısaltma olarak tanımlar. Bu karakteristik özellikler grubun cemaat, meslek, alt kültür, statü grubu, sınıf veya fiziksel özelliklerini tanımlayabilir (Oz, 2018: 364). Yani sosyal tip analitik bir kavramdır ve gerçek durumlara dayanılarak inşa edilen bir soyutlamadır.

Buradan hareketle, araştırmada öncelikle dilencililiği bir sosyal tip olarak ortaya koyan bulgulara yer vermek, “dilenci kimdir?” sorusuna cevap vermek açısından anlamlı olacaktır. Sonrasında ise dilencililiğin aldığı yeni görünümünün neler olduğuna, dili nasıl kullandıklarına ve dilencilikte kadınların artan rolüne yer verilecektir.

3.1.1. Dilencilik Nedir? Yasalarla Toplumsallık Arasında

Türk Hukuk Lûgatı’na göre “dilencilik” (1991: 73); “hukuki bir salahiyeti olmadığı halde ve hiçbir iş emek ve menfaat mukabili olmaksızın başkalarından para ve sair maddi yardım istemek” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda dilencililiğin asıl meziyeti “talep etme” eylemi üzerine kuruludur. Böke ve Çelik (2014: 101); talebin kendisini sadece sözlü isteğin karşılamadığını ya da başka bir ifadeyle talebin sadece sözlü istekten ibaret sayılmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla talep etme

ediminin sözlü istekten başka daha geniş bir çerçevede ele alınıp yorumlanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda avuç açmak, satış yoluyla (mendil, kalem vb.) dilenmek, çocukla dilenmek gibi eylemler ya da dilenirken kendisini acındırarak, karşı tarafın merhamet ve dini duygularını istismar etmek gibi duygusal ve manipülatif süreçler dilenme ediminin çok boyutlu mekanizmalarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde dilencilik eylemine ilişkin yasal düzenlemeleri Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Kabahatler Kanunu üzerinden incelemek mümkündür. Buna göre TCK'nın 229. Maddesine göre; "(1) Çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Bu suçun üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır. (3) Bu suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması halinde, verilecek ceza bir kat artırılır."

5326 Sayılı Kabahatler Kanununun 33. Maddesine göre ise; "(1) Dilencilik yapan kişiye, elli Türk Lirası idarî para cezası verilir. Ayrıca, dilencilikten elde edilen gelire el konularak mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verilir. (2) Bu kabahat dolayısıyla idarî para cezasına ve el koymaya kolluk veya belediye zabıta görevlileri, mülkiyetin kamuya geçirilmesine mülkî amir veya belediye encümeni karar verir.¹

Yukarıda bahsedilen bu tanımlamalar bize dilencilik yasal karşılığını ve bir eylem biçimi olarak tarifini vermektedir. Ancak sosyolojik açıdan bu tanımlamalar oldukça sınırlı bir çerçeve çizmektedir. Öyle ki dilencilik sadece bireysel eylemler üzerinden değil, öteki ile ilişkisi yani toplumsallığı üzerinden düşünülmesi gereken bir olgudur. "Dilenci kimdir?" sorusunun cevaplanması dilencilik faaliyetini kapsayan eylemlerin tanımlanması kadar dilencilerin toplumun gözünden kendilerini konumlandıkları yerin anlaşılması ve yaptıkları eylemi ötekiyle ilişkileri üzerinden nasıl tarif ettiklerinin ortaya konmasıyla mümkündür. Dolayısıyla bu araştırma özelinde dilencilik ne sadece kamusal alanda icra edilen gayri resmi bir çalışma alanı olarak ne de sadece dilencilik eyleminin tarifi üzerinden ele alınmayacak olup, araştırmanın tümü boyunca toplum ve bireyin etkileşimiyle gerçekleşen bir inşa süreci olarak anlaşılmaya çalışılacaktır.

Günah ve Suç Arasında Dilencilik: "Ama İhtiyacın Varsa Değil!"

Dilencilik ne olduğu ya da olmadığı konusunda öne çıkan başlıklardan biri "günah" ve "suç" söylemleridir. Dilencilik günah ya da suç olduğu ancak başka çarelerinin de olmadığı ifadesi görüşmeciler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Dilencilik günah/suç olduğunu düşünen görüşmeciler "ama Allah benim halimi görüyor" söylemi üzerinden bir yönüyle dilenme eylemini muhtaçlık ve yoksullukla ilişkilendirirken öte yandan günah/suç boyutundan arındırmakta ve dini görüşleri üzerinden dilenme faaliyetini meşrulaştırmaktadır:

"Allah katında günah, evet. Günah olduğunu biliyorum abi. Hani elimde bir şeyim olsa, bir mesleğim, bir çalışabilsem yani bir iş bulabilsem asla yapmazdım böyle bir şey. Hani Allah'ımızın katında da günah ama Rabbim benim halimi görüyor. Allah'ım benim kalbimi bildiği için Allah'ım bana günah inşallah yazmaz abi." (G2, kadın, yerli, 24).

"Benim öğrendiğim kadarıyla yardıma muhtaçsan gerçekten, hocaya da sordum ben bunu yardıma gerçekten muhtaçsan yapabilirsin dedi. Ben de gerçekten yardıma muhtaç olduğum için bana günah olmayacak kadarıyla yapıyorum." (G9, kadın, yerli, 28).

Günah ve Suç Arasında Dilencilik: "Ama Ben Zaten Dilenmiyorum!"

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5326.pdf>

Dilenciliğin günah ve suç olduğunu düşünen görüşmecilerin bu günah/suç işleme durumundan kurtulmak için geliştirdikleri başka bir yöntem dilenciliği inkâr etmeleri ve satış yaptıklarını söylemeleridir. Birçoğu dilenirken mendil, kalem, çorap vb. bulduran dilencilerin taleplerine karşılık olarak dilendikleri kimseye mal vermeleri onların dilencilik algısına etki etmekte ve kendilerini dilenci olarak tarif etmemelerine neden olmaktadır:

“Dilenci hiçbir şey vermeden, insanlardan para alan veya isteyen kişidir. O suçtur. Çorap satıp veya başka bir şey satarsanız, sattığınız şeyin karşılığını size veriyorlar...Ben ona çorap satıyorum o da bana ücretini veriyor.” (G36, kadın, yerli, 27).

“Ya kızım günah dediğin zaman dilencilik yaparsan günah. Öyle bir şey ki dilencilik yapan en aşağısından günahdır. Ama ben mesela bunu (yara bandını) 1 liraya alır da 1,5 milyona satar da beş yüz lira kazanırsam bereket versin derim yani. Kimseye zorla vermiyorum.” (G22, erkek, yerli, 63).

Görüldüğü üzere dilenciler tarafından dilenci kimdir sorusu iki farklı şekilde cevap bulmaktadır. Dilenciliğin suç ve günah olmadığını söyleyenler dilenciye yoksul, muhtaç ve çaresiz olarak tanımlarken, satış yaptığını söyleyerek dilenciliği inkâr edenler dilenciliği suç ve günahla özdeşleştirebilmektedir. Başka bir deyişle dilenme eylemini kendiyile özdeşleştirenler onu meşru bir zemine oturtma ihtiyacı isterken, dilenciliği kabul etmeyenler daha agresif bir tanım geliştirebilmektedir.

3.1.2. Dilenciliğin Günümüzdeki Görünümleri

Dilencilik toplumsal hayatın içinde dinamik bir görüntü sunmaktadır. Değişen zaman içinde toplumsal koşulların farklılaşması dilenciliğin görünümünü de değiştirmektedir. Buna bağlı olarak dilencinin tavrı, giyimi, dilenme şekli ve bütün ortak davranış pratikleri başkalaşabilmektedir (Gündüz, 2020: 864). Bu araştırma özelinde görüşülen dilenci profili “yırtık” veya “kirli” kıyafetler yerine gündelik hayatta kullanılan “düzgün” kıyafetler giyen; dini söylemler (örneğin “Allah rızası için” ve “Allah ne muradın varsa versin) kullanmadıklarını ifade ederken satış yaptığını söyleyen (avuç açma pratiği beraberinde mendil, kalem vb. satışı); bölgesel olayların siyasi ve toplumsal etkileri sonucunda kitlesel olarak kentlere göç ederek yoksulluğu deneyimleyen göçmenler ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği çerçevesinde yoksulluğu en çok hisseden kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak; saha gözlem notlarına bakıldığında görüşmecilerin giyimlerinin gündelik hayata uygun, temiz ve düzenli oldukları ortaya çıkmaktadır. Akla ilk gelen yırtık, dökük ve eski kıyafetlerin aksine dilencilerin görünümüne özen gösterdikleri dahası bazı kadınların, makyaj yaptıkları, oje sürdükleri ve dövme yaptırdıkları görülmektedir:

“Görüşmeci bakımlı ve güzel giyimliydi. Gündelik hayatta giydiği kıyafetleriyle dileniyor. Çocuğuyla birlikte dilenmesine rağmen kendine oldukça özen göstermişti. Makyaj yapmış ve ellerinde ojeleri vardı. Görüşme sonrasında sohbet sırasında güzel giyinmeyi sevdiğini söyledi.” (Araştırmacı Gözlemci Notu G2).²

“Yok. Evde de aynı giyiyorum dışarıda da aynı. Neden kötü giyeneyim, insanın kendisine saygısı olacak hem kendine hem başkasına.” (G7, kadın, yerli, 24).

Bu konuda takım elbisesiyle zabıta müdürlüğüne getirilen bir görüşmecinin ifadeleri oldukça dikkat çekicidir:

² Mülakat tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından alınan gözlem notlarını temsil etmektedir.

“Ben her zaman şık olmak zorundayım giyim benim için önemli. Benim iç çamaşırlarım bile her zaman ütülü olacak. Ben simit de satsam kibritte satsam takım elbise giyerim, açık konuşayım yine takım elbisemi giyerim. Yoksa da alırım. Giyim şart.” (G42, erkek, yerli, 36).

İkinci olarak; görüşülen dilencilerin çoğunluğunun satış yoluyla dilendiği görülmektedir. Buna göre, toplam 50 görüşmecinin 34’ü satış yaparak dilenmektedir. Bu yüksek oranın nedeni daha önce de bahsedildiği üzere, satış yapma iddiasında bulunan kişinin bizzat kendisini dilencilik kategorisinden ayırma çabası olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü olarak; görüşülen dilencilerin çok büyük bir oranını kadınlar oluşturmaktadır. Öyle ki; görüşülen 50 dilencinin 41’i kadındır. Bununla birlikte 41 kadın görüşmecinin 14’ü göçmen kadın dilencilerden 6’sı ise kız çocuklarından oluşmaktadır. Dilencilik adeta bir kadın işi haline gelmesinin boyutları araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıca tartışılacaktır.

Son olarak, özellikle savaş, terör ve ekonomik koşullar sebebiyle çevre ülkelerden Türkiye’ye göç eden kişilerin, işlerini, kazanımlarını, sosyal sermayelerini arkalarında bırakıp gelmeleri ve dil konusunda yaşadıkları sıkıntılar dilenciler arasındaki göçmen oranının artmasına sebep olmaktadır.

Bu çerçevede araştırmaya dahil olan dilenci nüfusunun çok büyük bir kısmının kadınlardan oluştuğu, göçmen dilencilerin bu nüfus içerisinde önemli bir orana sahip olduğu ve dilenme faaliyetinin daha çok satış “yapıyormuş” gibi yapma eylemi üzerinden şekillendiği söylenebilir.

3.1.3. Dilin Kullanımı: İnkâr! “Dini Kullanmam, İsrar Etmem”

Dilencilik eylemini tanımlarken özellikle insani, vicdani ve dini duygulara vurgu yapmak yerinde olacaktır, çünkü dilencilerin, dilenirken kullandıkları dil, karşı tarafı yani talepte bulunduğu kişiyi manipüle etme çabasını içermektedir (Karaçoşkun, 2009). Yoksul, muhtaç ve çaresiz olana yardım etmenin dini söylemlerde karşılığının olması ve yine din tarafından teşvik edilmesi ise dini argümanlara başvurmayı dilenciler için bir stratejiye dönüştürmektedir.

Ancak yapılan görüşmeler sırasında dilencilerin büyük bir kısmı dini söylemler kullandıklarını reddederek ve ısrarcı olmadıklarını söyleyerek sadece satışa yönelik cümleler kurduklarını söylemişlerdir:

Bayan olursa; ‘Bayan liflerim var almak ister misin?’, peçete satarken ‘Bir peçete alır mısınız, alarak yardımcı olur musunuz?’... Yok kesinlikle kullanmam. Allah’ı öyle şeylerde, niye öyle şeylerde Allah rızası için diyeceksin ben şu cümleyi söylerim mesela alırken selpakı, ‘Bir selpak alarak bizlere yardımcı olabilir misiniz?’ bu şekil.” (G8, kadın, yerli, 38).

Orda neden ayıp diye düşünüyorum çünkü bir insan vermek istemiyorsa zorlamaya gerek yok. Hani bunu zorlayarak o kişiyi bunaltarak almaya gerek yok. Zaten o insan gönlünden koptu mu onu sana veriyor. Gönülden vermesi önemli. Zaten o sen selpağını uzattığında zaten eğer gönlünden gelirse hemen cebinden çıkartıp alıyor. Ama gönlünden gelmezse eğer tamam bitmiştir. Daha ısrara gerek yoktur o anda.” (G12, kadın, yerli, 46).

Fakat sahada yapılan gözlemler bu durumun aksini söylemektedir. Görüşmeciler her ne kadar dini argümanlar kullanmadıklarını ve ısrarcı bir tavır takınmadıklarını söyleseler de dilenme faaliyetleri sırasında yapılan gözlemler ve anlatı sırasında kurdukları dil, bize dini argümanları (Allah rızası için, Allah seni sevdiğine başıslasın, Allah hakkı için bir yardım et vb.) çokça kullandıklarını ve ısrarcı bir davranım biçimi geliştirdiklerini göstermektedir:

“Çorap satan, orta yaşlarda tesettürlü bir kadın. Alt geçitte merdivenin üzerinde kenarda bekleyerek elindeki çorapları satıyor. Çok fazla dini argüman kullanıyor: Hayırlı cumalarının olsun. Allah sevdiğinize kavuştursun. Allah ömrünü uzun etsin, istediğini versin. Bunlarla

birlikte “Mahkûmum. Masraflarım için satıyorum” söyleminde de bulunuyor” (Saha gözlem notu 4).

Öte yandan göçmenler için durum daha farklıdır. Göçmen ve mültecilerin en öncelikli sorunu ilk olarak fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakken, sonrasında karşılaştıkları en büyük problem gittikleri ülkenin dilini bilmediklerinde yaşadıkları toplumsal uyum sorunudur (Temiz, 2020). Göçmenlerle yapılan görüşmelerde Türkmen bir göçmen dışında tüm göçmenlerle tercüman aracılığıyla iletişim kurulmuştur. Dilenirken nasıl iletişim kurdukları sorulduğunda ise ellerini açarak işaretlerle anlaştıkları ya da “yemek”, “Allah için” gibi birkaç spesifik kelime kullanarak kendilerini ifade ettikleri görülmüştür.

3.1.4. Dilencilik Kadınlaşması: Dilencilik Kadın İş mi?

Toplumsal cinsiyete dair bir analiz bize “erkek ve kadın olmanın çok katmanlı anlamlarının nasıl sosyal olarak oluşturulduğunu; kadın ve erkek olmanın ev içinde ve ev ötesinde oluşan her türlü günlük faaliyette gömülü olduğunu” gösterir (Hart, 1995: 41). Bu yönüyle cinsiyetçi iş bölümü kavramı da kadınların ve erkeklerin neleri yapıp neleri yapamayacağı hakkında toplum tarafından belirlenmiş rol ve sorumluluklara işaret eder (Donovan, 2005). Bu toplumsal kurguya göre, evin geçiminden sorumlu olan erkek, evde bakım hizmetlerini sunması beklenen ve temel rolü ev ve aile ile sınırlanan ise kadındır. Dahası bu durum kadınları kamusal alana dahi “anne ve eş” kimliği ile katılmaya zorlar (Urhan, 2015: 22).

Şüphesiz araştırmaya dahil olan dilencilerin de çok büyük bir oranda kadın olması toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız düşünülemez. Öyle ki kadın görüşmecilerin beyanlarına göre, eşleri ve erkek çocukları daha çok inşaat, boyacılık, hamallık, oto yıkama, sanayi işçiliği ve hurdacılık gibi devamlı olmayan ve düşük ücretli işlerde çalışırken, kadınların eve para getirme yöntemi yardım isteme, el açma ve kendi deyimleriyle sokakta satış yapmaktır. Bu durumu toplum tarafından kadınlara biçilen itaatkâr, duygusal, sabırlı olmak ve özellikle annelik rolüyle doğrudan ilişkili olarak anlamak mümkündür. Bu özellikler kadınların talepte bulunduğu kişiler tarafından daha kolay maddi yardım almalarını sağlamaktadır, çünkü daha önce de belirtildiği üzere kadın olmak demek, anne olmak demektir, aile ve ev demektir. Dolayısıyla kadın dilencilere maddi yardımda bulunan kişi, onu ev/aile ile özdeşleştirerek yaptığı yardımın boşa gitmeyeceğine görece daha çok emin olmaktadır. Bu durum bize dilenci ve dilenci ile temas eden kişi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyet rollerinin önemini göstermektedir. Özellikle kadınların çocuklarıyla dilenmesi de bu durumu pekiştirmektedir. Dilenme eyleminde çocuk, muhtaçlığın ikna edici bir figürü olarak işlev görmektedir.

Ayrıca sosyal yardımlardan faydalanmak için başvuranların daha çok kadın olması ve kadınların daha kolay yardım istemeleri yine toplumsal cinsiyet rolleriyle alakalıdır. (Bora, 2007; Ünlütürk-Ulutaş, 2009). Yardım isteme edimi ailenin geçimini sağlayan erkek imgesinin sarsılmasına neden olurken (Sallan Gül, 2005), söz konusu dilenciler olduğunda neden kadınların sayısal çoğunluğa sahip olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Taciz: “Selapak Satıyorsak Namusumuzu da Satmıyoruz!”

Dilenciler hem sokakta gelir elde etme etkinliğinde buldukları, hem de birçok katmanlı yoksullaştırıcı ve dışlayıcı süreçle karşı karşıya kaldıkları için çok farklı risklere ve bunun yanı sıra çeşitli dezavantajlara maruz kalmaktadırlar. Söz konusu özellikle kadınlar olduğunda ise en çok karşılaşılan riskler sözlü ve cinsel tacizlerdir:

“Yani nasıl söyleyeyim abi ben böyle şeyleri söylemem ama bazı abiler öyle diyor ki, “gel para veriyim gel” diyor. Ben azarlıyorum. Ne diyorsun sen! diyorum. Bağırırım be! diyorum, bağırırım

sokakta! diyorum polise söylerim! diyorum. Tersliyorum, azarlıyorum abi. Ondan sonra dönüyorum gidiyorum, kaçıyorum gidiyorum hemen koşturuyorum. Koşarak kaçıyorum yani. Çoğu insan zaten öyle şeyler teklif ediyorlar hep insanlara. Ben öyle de duyduğum zaman kaçıyorum ya da bir abiye bir ablaya diyorum ki abi beni taciz ediyor böyle söylüyor diyorum. Hani ondan sonra hemen zaten yürüyüp gidiyorum hiç beklemiyorum bile abiyi.” (G2, kadın, yerli, 24).

“Oluyor, oluyor bazen. Misal bozuğum yok, şöyle köşeye gel (bazı kişilerin böyle söylediğinden bahsediyor). Bizde diyoruz hani bende diyorum, selpak satıyorsak namusumu da satmıyoruz diyorum, bağıriyorum o ara ben çekiliyorum. Kaçıyorum, ben kaçırım. Bazı bağırır, onu kaçırırım. Bazı ben kaçırım. Bazı dükkânlardan hani böyle selpağı uzattığım zaman içeri gel derler, ama ben burası iyi derim içeri girmem, dükkâna girmem. Kapıdan isterim.” (G12, kadın, yerli, 46).

3.2. Kültürel Edim

Kültür; ilişkilerimiz, ilişki biçimlerimiz ve söz, eylem, davranış olarak dışavurumunu gerçekleştirdiğimiz anlamlandırmalarımızdır (Köktürk, 2017: 16-17). Kültür bunların hepsini nesiller boyu aktarma işlevini görmekle birlikte en geniş anlamıyla bir halkın hayat tarzıdır. Bu yönüyle kültür; “insanın *yapabilirliğinin* kavramı olduğu kadar, bir edim kavramı olarak yani onun şimdiye kadar *yaptıklarının* da kavramı” olarak karşımıza çıkmaktadır (Özlem, 2008: 212). Kavramın bu iki yönü göz önünde bulundurulduğunda kültür; doğduğumuz andan itibaren yaşadığımız toplumun veya toplumsal grubun bir nesilden diğerine öğrenme/öğretme yoluyla aktarılan değerlerine, inanışlarına, davranış ve zihniyet kalıplarına kısaca bir bütün olarak tüm kültürel birikimine “maruz kalma” yoluyla edindiğimiz kültürel pratiklerin tamamını kapsamaktadır (Arun 2009; Göker, 2014).

Bu kültürel pratiklere yoksulluk açısından bakıldığında ise yoksul olmanın kendine has bir yaşam tarzını inşa ettiği ve bu inşa ile bir yoksulluk kültürünü beraberinde getirdiği bilinmektedir. Yoksulluk kültürü en temelde “yoksulluğu içinde yaşanan şartların etkilediği davranışlar ve tutumlar dizisi” olarak tanımlanabilir (O’Brian, 2006: 222). Yoksulluk kültürünü, para ekonomisi, ücretli işçilik ve kar amacıyla üretim, devamlı ve kapsamlı işsizlik, düşük ücretler, sosyal politikaların yetersizliği, ekonomik örgütlemenin dar gelirli tabaka için sağlanamaması ve alt tabakadan olmayı kişisel yeteneksizliklere bağlayan değer yargısının olması gibi çeşitli sosyo-politik-kültürel koşullar etkilemektedir (Lewis, 1965). Bununla birlikte aynı zamanda yoksulluk kültürü içinde yer alan toplumsal kesimlerin ayırt edici kimi niteliklerinden de söz etmek de mümkündür. Bunların başında öngörülebileceği gibi bu kesimlerin yaşam standartları, barınma koşulları ve hatta aile biçimlerinin düzensizliği gelmektedir. Fakat bunun yanı sıra bu kültürün diğer bir belirleyici niteliği de bu kültür içinde yer alan kesimlerin hem toplumsal kurumlarla olan ilişkilerinin yokluğu ya da zayıflığı hem de gelecek beklentisi/tasarımlarının yokluğu ya da zayıflığıdır. İlk belirteç bizi yoksulluk kültürü ile dilencilik kültürü arasındaki doğrudan bağa ulaştırır. Fakat ikinci belirteç yoksullar ve dilencilerin mevcut koşullarını bir kültürel edim olarak tanımlayıp tanımlamayacağımızla ilgili bir farka götürür. Diğer bir deyişle dilencilerin dilenme eylemini tıpkı yoksulluk kültüründe olduğu gibi bir kültürel edim olarak tanımlayacağımız birçok bulguyla karşılaştığımız gibi özellikle dilencilerin çocukları üzerinden bir gelecek tahayyülüne sahiplikleri bizi, dilencilikli bir kültürel edim olarak eşitleyeceğimiz alanın dışına çıkarmaktadır.

Buradan hareketle “dilencilik” yoksullukla ilişkisel olarak kültürel bir edim olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Bu noktada dilencilikliği tecrübe ederken onun ne tür bir duygusal yük getirdiği, aileden ve sosyal çevreden aktarımının nasıl gerçekleştiği, örgütsel bir yapıda olup

olmadığı ve gelecek tahayyülü içerip içermediği soruları bu araştırma açısından dilencililiğin kültürel edime dönüşme sürecini anlamada önemli konular olarak ortaya çıkmaktadır.

3.2.1. Duygusal Yük: Utanmanın Ağırlığı

Maddi yoksulluk göreceli olsa da yoksulluğun sebep olduğu utanma duygusunun evrensel olduğu söylenebilir (Walton, 2011: 2). Ancak yine de bireylerin utancı nasıl deneyimledikleri, nasıl yaşadıkları büyük ölçüde sosyal ilişkilerin doğasından ve toplumsal kimlikten kaynaklanmaktadır. Yani yoksulluğu/dilencililiği, utanç verici hale getiren bir dizi toplumsal sürecin bileşimidir (Jo, 2013: 520). Bu yönüyle utanç duygusu belli bir toplumsal kimliğe işaret edebilir ve bize toplumun sosyal ilişkileri hakkında bilgi verebilir (Pattison, 2000: 53). Dolayısıyla utanma duygusu yoksullar, dilenciler gibi bir sosyal kimlikle özdeşleştiği an kültürel bir ögeye dönüşebilmektedir. Bulgulara bakıldığında da dilencilerin utanma duygusunu yoğun bir şekilde yaşadıkları görülmektedir:

“Utandım, zorlandım. Biraz şey yaptım ama sonra biraz alıştım yani ayıp bir şey değil sonuçta satıcılık yapıyorum. Pazarda da yapıyorlar öyle şey yaptım yani kendimi ikna ettim.” (G4, kadın, yerli, 40).

Özellikle ilk dilenmeye başladıklarında çok çekindiklerini, aşağılandıklarını ve kendilerini kötü hissettiklerini söyleyen dilenciler, zaman geçtikçe bu duyguya kısmen de olsa alıştıklarını ya da alışmak zorunda olduklarını ifade etmektedir. Tam da bu noktada utanma duygusunun getirdiği bu duygusal yükün dilenciler için kronik bir hale gelmesiyle birlikte dilencililiğin kültürel bir edime dönüştüğünü söylemek de mümkün hale gelmektedir:

“Konuşamadım ilk başta. Bir şey diyeceğim ağzım dolanıyor. Şey... Yapıyorum. Bekliyorum. Kekeme oluyorum biraz. Peltekleşiyorum. Ama sonunda istiyorum yine. Biraz insan heyecanlanıyor ama. Sana ne yapacağını da bilmiyorsun abla. Vuracak mı ne yapacak, belirsiz.” (G33, erkek, yerli, 14).

“İlk zamanda kalemleri şöyle elime aldım, tereddütte kaldım acaba yapabilir miyim yapamaz mıyım diye bir utanma oldu. Sonra dedim ki ya benim üç tane çocuğum var, bunlar benden ekmek bekliyorlar dedim en azından okula giden çocuk benden harçlık bekliyor dedim. Bazı şeyleri artık görmezden geliyorsun, alışmak zorundasın.” (G42, erkek, yerli, 36).

3.2.2. Anneden Çocuğa: Dilencililiğin Aktarımı

Yoksulluk süresinin önemli bir gösterge olması “kronik yoksulluk” tanımının geliştirmesi ihtiyacını doğurmuştur. Buna göre yoksulluk durumu beş yıldan fazla sürenler “kronik yoksul” olarak tanımlanmıştır (Hulme vd. 2001). Kronik yoksulluk sadece ekonomik haklardan mahrum olmayı değil, aynı zamanda uzun süreli ve şiddetli biçimde yaşanarak kuşaklar arası aktarılan yoksulluk durumunu ifade etmektedir. Kronik yoksulluğu geçici yoksulluktan ayıran en önemli özelliği bu döngüden çıkabilme olasılığının çok düşük olmasıdır. Kronik yoksulluk bireylerin yaşamlarında uzun bir dönem devam ederken, büyük ölçüde çocuklara da aktarılmaktadır (Temiz, 2008: 63-68).

Araştırma bulgularına bakıldığında da çocuğu ile dilenen kadınlar göze çarpmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi kadın olmak öncelikle anne ve eş olmakla özdeşleştirilmekte ve ailede çocuktan öncelikli sorumlu olan anne olmaktadır. Bu sorumluluk gerek ekonomik koşulların gerekse de sosyal dayanışma ağlarının zayıf olması nedeniyle dilenci kadınların çocuklarını bırakacak yer bulamamalarına ve onlarla birlikte dilenmelerine neden olmaktadır. Çocukla dilenmek elbette bir strateji olabileceği gibi çocuktan öncelikle annenin sorumlu olduğu algısının bu mecburiyeti beraberinde getirdiği dikkate alınmalıdır. Öyle ki bu tür bir yaklaşım kronik yoksulluğu deneyimleyen “dilenci annelerin” tam da bu kronik olma durumunu kıracak özneler olduğunu düşünmeye olanak tanımaktadır. Yoksulluk kültürünün daha da spesifik olarak dilencilik

kültürünün gelecek kuşaklara büyük bir oranda anneler üzerinden (hem kadın dilencilerin sayısal çokluğu hem de çocuklarıyla birlikte dilenmeleri açısından) aktarıldığı düşünüldüğünde, dilenci annelerin çocuklarla dilenme tecrübeleri ve gerekçeleri önemli bulgular olarak ortaya çıkmaktadır:

“Eczane, market, cami küçük çocuğum olduğu için yardım etmeye daha meyilli oluyorlar. Eczane önünde küçük çocuğuma mama alırlar diye dileniyorum... Çocuğumu yanımda getirmem insanların daha duyarlı olmasını sağlıyor. Lakin yine de pek tercih etmek istemiyorum.” (G41, kadın, yerli, 24).

“Yok, bunu götürüyorum. Benim peşime ağılıyorlar. Mecbur götürüyorum. Diğer oğlan kalıyor evde kaynanamla da ikisiyle baş edemiyor. Bakamıyor ikisine bir. Bu da peşime ağılıyor geliyor.” (G7, kadın, yerli, 24).

Zabita görüşmelerinde de dilencililiğin özellikle aileden öğrenilmesine, çocuğun dilenirken ebeveynleri tarafından takip edilmesin ve çocuğun duygu sömürüsü için kullanılmasına vurgu yapılmaktadır:

“Bunları dilendiren ya annesi ya babası. Onlar (anne ve babayı kastediyor) dilenmese bile ışıklarda veya 50 metre 100 metre geriden o çocuğun dilenip dilenmediğini takip ediyorlar. Biz çocukları aldığımız zaman annesi ile babası bir araya girmiş çocuğu takip ediyor, çocuğu aldı arabaya Atakent kavşağının orada geçtim baktım annesi ile babası orada hadi dedim gelin binin arabaya, hemen tıpış tıpış gelip arabaya bindiler çocukların yanına... Çocuğun hem ceza ehliyeti yok hem ceza yazılamaz yazılsa bile şey değil. Çocuk daha çok duygu sömürüsüne elverişli olduğu için, bakıyor şimdi yalın ayak, ayağında bir şey yok üzerinde tişört yok tabii geliyor 50 lira 100 lira veriyor.” (Zabita 2).³

Çocukların dilenme sırasında anneye birlikte olması çocukların dilencililiği en yakınından öğrenmesini ve aşına olmasını sağlarken, dilencililiğin aktarımının başka bir yolu da sosyal çevreden öğrenme yoluyla gerçekleşmektedir:

“Kitap işini yeni aldım daha kitabımı bile göstermedim. Komşu dedikine ‘gidersen bir kitap getir göster satış edene de bir şey demezler’ onu bilene gitmedim, daha yapmadım. Dedim ya ben zaten yeni kitap satmaya başladım sayılır, ihtiyaçtan mecbur. Komşu dedi işte ‘kitapla gidersen kimse bir şey demez satış edene bir şey demezler’ dedi, aklıma yattı benimde. Onun da dayısının kızı satıyormuş öyle kalem kitap falan, ben de öyle denedim yani.” (G30, kadın, yerli, 58).

"Ev temizliğinde yuvarlandım düştüm. Dedi ki (temizlik yaptığı yerdeki kişilerden söz ediyor) hiç olmazsa otur mendil sat dedi. Düşün, biz de vicdan azabı çekiyoruz dedi. Bir kenara otur mendil sat dediler bana ne bileyim onun için satmıştım." (G34, kadın, yerli, 58).

“Öğrendim, anneannemden öğrendim o da peçete satıyor. İlk onunla çıktım, birlikte durduk sattık, utanıyordum ilk başlarda sonra alışınca kendim devam ettim.” (G46, kadın, yerli, 25).

³ Araştırmacıların zabitalarla gerçekleştirdiği görüşmeleri temsil etmektedir.

3.2.3. Örgütlü Dilencilik: “Burası Benim Yerim!”

Dilencilik kültürü bir edime dönüşmesi yoksulluğun kalıcı olmasıyla birlikte aynı zamanda örgütlü olmasıyla da alakalıdır. Burada örgütlü olmaktan kasıt; dilencilerin aynı ya da yakın yerleşim yerlerinde ikamet etmeleri, dilenme eylemini gerçekleştirirken dilendikleri bölgeleri zaman ve mekân açısından kendi aralarında bölüşmeleri ve çeşitli haberleşme ve dayanışma ağlarına sahip olmalarıdır.

Bu bağlamda ilk olarak; görüşmecilerin yaşadıkları yerlere bakıldığında Gaziosmanpaşa ve Derebahçe mahalleleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra İlyasköy, Kerimbey ve Kirazlık yerleşkeleri de yine araştırmaya dahil olan dilencilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdir. Zabıtalarla yapılan görüşmeler de bu durumu desteklemektedir:

“Aynı mahallede oturuyorlar zaten. Böyle Dereköy, Güzeldere hepsi toplaşıp geliyorlar. Diyelim ki biz birini aldık diyorlar ki aşağı mahallede biri de var onu da alalım diyorlar. Deşifre ediyorlar birbirlerini. Biz yanıyorsak onlarda yansın diyor olabilirler.” (Zabıta 1).

İkinci olarak; dilenen farklı grupların zaman ve mekân paylaşımı yaptıkları, yani dilendikleri günleri ve mekânları aralarında bölüştükleri görülmektedir:

“Öyle diyenler var bazı yerlerde. Bazı yer için tartışan bile var ama ben söylüyorum kızıyorum onlara. Burası senin babanın yerimi diyorum. Bazı insanlar var öyle diyen Suriyeliler bile kaldırıyor insanları. Yok ben duracağım yok sen duracaksın. Ya kardeşim senin yerin mi, devletin yeri. Gelir de geçer de durur da ama kimse bir şey diyemez. Çok bazı kişiler duydum öyle çok kişilerde.” (G14, kadın, yerli, 21).

“Onun mekanına ben bir şey yapamam. Çünkü o istiyor ben başka yere giderim. Karşı çıkmam. Ben buradayım sen git demem. Öyle bir şeyim yok.” (G23, kadın, yerli, 16).

“Şimdi Çarşamba tayfası, ayrı bir grup, Terme tayfası var, Tekkeköy tayfası var, Suriyeli tayfa var. Bunlar grup grup, bir gün Çarşambalı grubu gelirse diğer gün Tekkeköy grubu geliyor. Diğer gün Terme. Ondan sonra arada zaten sürekli hep Suriyeli tayfası mevcut.” (Zabıta 2).

Üçüncü olarak; dilencilerin birbiriyle kurdukları iletişim, örgütlü yapılarına işaret eden başka bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır:

“Beklerken bazı telefon görüşmeleri yaptılar ve genel olarak yakınlarına zabıtada olduklarını, merak etmemelerini ve birazdan geleceklerini haber verdiler. Bir kadın telefonda konuştuğu kişiye yanındaki diğer kadınların isimlerini sayarak “hepimiz, buradayız ne ararsan kim ararsan var” diyerek güler ve esprili bir şekilde haber verdi ve daha sonra sivillere yakalandıklarını söyleyerek karşısındakine eve gitmesini ve tedbirli olmasını söyledi. Ancak, yaklaşık bir 20 dakika sonra kadının telefonda konuştuğu kişi onu geri aradı ve yakalandığını söyledi. Bunun üzerine kadın “ben sana eve git demedim mi, hep sivil bekleyenler, gel çay var burada” diyerek telefonu kapattı ve yanındakilere bu durumu çok esprili şekilde anlatıp gülüştüler. Kısa bir süre sonra yakalanan kadın ve çocuğu yine yakalan başka bir kadın dilenci ile (dilenciler bu kadına kendi aralarında Çarşambalı diyor) birlikte zabıta müdürlüğüne getirildi. Sonradan gelen bu iki kadın arasında “beni sen yakalattın, neden beni zabıtalara gösterdin, ben pazara geriye çekilmiştim” şeklinde tartışmalar gerçekleşti.” (Saha gözlem notu 2).

3.2.4. Hayaller: Süreklilik mi Kırılma mı?

Dilenmenin kültürel bir edime dönüşmemesi yani kronik hale gelmemesi için belki de en önemli şey buradan çıkışa dair beslenen umuttur. Bu umudu yeşertecek baş aktörler de çocuklardır. Öyle ki daha önce de bahsedildiği üzere yoksulluk/dilencilik kültürü özellikle anne-çocuk ilişkisi

üzerinden kronikleşmektedir. Dolayısıyla buranın kırılması öncelikle annelerin çocukları üzerinden hayal ettiği, istediği başka bir gelecek beklentisi ile mümkündür.

Yapılan görüşmelerde de geleceğe dair beklentinin ne olduğu sorusu özellikle dilenci anneler tarafından “bizden geçti yavrum, tek isteğim çocuklarım okusun kurtulsun” şeklinde çocuklar üzerinden bir kırılma gerçekleşmesi umudunu içeren bir cevapla karşılık bulmaktadır:

“Bu hayat beni çok yordu. Benim tek isteğim yavrularımın, üçünün de gelecekleri iyi olsun o bana yeter, gerçekten. Bu yaştan sonra benim kendimden hiçbir umudum kalmadı. Bilmiyorum, bu hayat çok yordu bizi. Benim hiçbir şeyden umudum yok. Benim sadece istediğim, Allah hayırlı insanlarla karşılaştırsın üç tane yavrumun geleceğidir. Başka hiçbir şey değildir. Ben çok yoruldum. Daha yeni bir hafta oldu, yok 10-15 gün oldu en büyük kayınımızı kaybettik. Cezaevinde, kanserden. Bir tek eşim kaldı. Eşimle ben, çocuklarım kaldı. Bilmiyorum çok acımasız hayat, gerçekten. Sadece çocuklarımın geleceği iyi olsun o bana yeter. Başka hiçbir şey istemiyorum.” (G12, kadın, yerli, 46).

“Yok abla. Yaş 42 bu saatten sonra bir beklentim yok. Tek hayalim iki tane oğlum, iki tane çocuğum okuyup bir yerlere gelsin. Ben gerekirse kapı kapı dolaşır dilenirim. Yeter ki çocuklarım amir memur olsun. Yeter ki onları makamlı göreyim. Başka benim bu saatten sonra bir hayalim yok yani.” (G42, erkek, yerli, 36).

Tüm bu anlatılanlardan da görüldüğü üzere, kronik yoksulluk döngüsünden çıkmanın yegane muhtemel dönüştürücü karakteri çocuktur. Yine de çocuk, paradoksal olarak doğduğu andan itibaren hem annenin yanında dilencililiği deneyimlemesiyle buradaki hikâyenin en mağdur karakteri hem de dilenmeyi öğrenip onu devam ettirme potansiyeli ile buranın sürdürücüsü rolündedir. Ayrıca anne dilencilerin gelecek beklentileri göz önünde bulundurulduğunda çocuklar buradan çıkışı sağlayacak tek aktör konumundadır. Yoksulluk kültüründe olduğu gibi dilenme kültüründe de gelecek beklentisinin olup olmaması, geleceğe yönelik bir umudun beslenmesi ve bunun için çeşitli girişimlerde bulunulması, dilencilik eylemini kültürel edim içinde görüp görmemenin bize göre temel kriteridir. Çünkü ancak bir gelecek umuduyla birlikte kişi, mevcut koşullarını değiştirmek ya da çocuklarının aynı koşullarda hayatlarına devam etmemeleri için bir girişimde bulunabilir: Bu girişim en temelde sağlık, eğitim, siyaset vb. toplumsal kurumlarla kurulacak sağlıklı bir iletişimidir.

3.3. Sosyal Dışlanma

“Sosyal dışlanma”, bireylerin veya belli bir toplumda dezavantajlı sayılabilecek grupların; genelde sayıca çok olduğu kabul edilen ve belirli özellikler çerçevesinde homojenlik sağlayabilmiş olan “diğerleri”nden ayrı tutulması, her türlü sosyal etkileşimden mahrum bırakılması, izole edilmesi kısaca hem ekonomik hem de kültürel süreçlerden yoksun kalması durumunu ifade eden çok geniş bir kavramsal çerçeve içerisinde ele alınmaktadır (Tartanoğlu, 2010; Zadro, Williams vd., 2005). Bu noktada sosyal dışlanma; toplumsal düzeyde yetersiz toplumsal uyum ve bütünleşmeyi imlerken, bireysel düzeyde anlamlı sosyal ilişkiler kurmada yetersizlik veya ondan mahrum bırakılma olarak değerlendirilebilir (Silver, 1994). Öyle ki, sosyal dışlanma kavramının bu geniş doğası ilgili literatürde de karşılığını bularak kavramın bizatihi kendisinin; yoksulluğun ve dezavantajlılığın çok boyutlu doğası, bu çok boyutlu dezavantajlılık durumunun süreklilik göstermesi, belli sosyal gruplar ve belli coğrafi bölgede yaşayanlar üzerinde her türlü yoksunluğun ağır sonuçları ve toplumun geniş kesimlerinin en azından hayatlarının belli dönemlerinde sosyal dışlanmaya maruz kalmaları gibi çeşitli faktörler üzerinden ilişkilendirildiği görülmektedir (Boztepe, 2015).

Toplumsal bağlamda “dahil etme” ve “dışarıda bırakma” çerçevesinde yürütülen tartışmalar tüm toplumu ilgilendirmektedir. Çünkü yaşanan sorunların kaynağı toplumsal ve kültürel koşullar tarafından yapılandırılmaktadır. Toplumsal ve kültürel pratiklerle inşa edilen bu sosyal dışlanma süreci, bireylerin içinde buldukları kategorileri belirginleştirirken aynı zamanda kendisi de bu toplumsal pratikleri şekillendiren bir yapı sergilemektedir (Tobias ve Mukhopadhyay, 2017)

Bu sebeple dilencilik olgusunu düşünürken, onu, sınırları keskin bir şekilde çizilmiş dar bir kategoriye hapsedmek yerine, bir gruba ait olmanın ve ona has özellikler sergilemenin aynı zamanda “öteki gruba dahil olmamak/olamamak ve onun tanımlayıcı özelliklerini barındırmamak anlamını taşıdığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Dolayısıyla dilencilerin toplumsal dışlanmasına ancak onu toplum dışına itenlerle girdiği ilişkiler düzeyinde bakabilirsek çok yönlü ve bütüncül bir perspektif yakalayabiliriz. Buradan hareketle araştırma bulgularına bakıldığında, dilenciler üzerinden sosyal dışlanma özellikle “görünmezlik istenci”, “göçmen olma” ve “kronik hale gelmesi muhtemel bir dışlanma” süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1. Görün-mezlik İstenci: “Aşağılansan da Bu İşte Gurur Yapamazsın!”

Dışlanan kişi olmak demek, diğer birey veya gruplar tarafından görmezden gelinmek, yok sayılmak ve hatta “varlığının” kabul edilmemesi demektir. Bu sosyal reddetme durumunun en ayırt edici noktası ise bu “görmezden gelme”nin veya “istememe”nin sözlü ya da fiziksel olarak açıkça belirtilmesidir (Zadro, Williams vd., 2005). Bu durum bir görüşmecinin ifadelerinde kısa ve net şekilde karşılığını bulmaktadır: “*Tabi abi. İnsanlar azarlıyor, küfür ediyorlar, bağıyorlar, terbiyesiz laflar konuşuyorlar, vurmaya kalkıyorlar öyle yani abi. Çok zoruma gidiyor, utanıyorum*” (G2, kadın, yerli, 24). Böylece dilencinin ötekisinin onu görmek istemediği, gördüğünde ise ters ve aşağılayıcı davrandığı ve dilencinin de görünmek istemediği, görüldüğünde ise utandığı bir bakış açısı üzerinden toplumsal bir ilişki kurulmaktadır (Erdoğan, 2016). Bu yönüyle toplumsal hiyerarşi bakışın öznesi ve nesnesi açısından en temelde görmek istememe ve görülmek istememe şeklinde kendini göstermektedir:

“Tabi ki insanlar kötü kötü bakıyor, çok kötü bir şey yapıyormuşsun gibi davranıyorlar, para verirken bile kafana atar gibi oluyor bazen, eziyor seni. Kötü, tuhaf hissediyorsun kendini. Bir tuhaf oluyorsun abla. Küçük düşmüş şey yaparmış gibi bakıyorlar bazen.” (G7, kadın, yerli, 24).

“Çok aşağılıyorlar ya insanı, hani git çalış diyorlar onlardan utanıyorum. Aşağılarmış gibi bakışlarından utanıyorum, ama yapacak bir şey yok. Yine gelmek yine bu işi yapmak zorundayım, başka çarem yok, muhtaçlık öyle bir şey, aşağılansan da bu işte gurur yapamazsın.” (G9, kadın, yerli, 28).

Dilencilerin fiziksel veya sözlü olarak yaşamış oldukları bu dışlanma süreci daha çok ikincil düzeydeki ilişkiler üzerinden gerçekleşmektedir. Diğer taraftan yaşanan bu dışlanmışlık birincil ilişkiler düzeyinde (aile, akraba, komşuluk, yaşanılan yer vb.) “korku” faktörünün de eklenmesiyle birlikte bir “saklanma”ya dönüşmektedir:

“Yok, bilmiyorlar. Hiçbir kimse bilmiyor, hiçbir komşum bilmiyor. Sadece saklanarak gidiyorum, saklanarak geri geliyorum mahalle aralarından. Ha çocuklarım çok kızıyor, bağıyor, çağırıyor, anne aç mısın açıkta mısın diyor. Oğlum işte üstünüzden bir yük kalkar, benim masraflarım çıkmış olur aradan diyorum. Kendi masraflarım için yani, mutfak masraflarım, kendi masraflarım için başka bir düşüncem yok.” (G12, kadın, yerli, 46).

Bu saklanma meselesi, dilencilerin yaşadıkları yerlerden farklı yerlere dilenmeye gitmesiyle ve belli bir ölçüde kendi sosyal çevrelerinden uzaklaşarak statülerini korumaya çalışmalarıyla kendini göstermektedir:

“Çorap satarken olabildiğince çocuklardan uzak mekânı seçiyorum, çocuklarımın okul arkadaşlarının beni görmesini istemiyorum. Bu nedenle Türk-iş çevresinde çorap satışı gerçekleştiriyorum.” (G36, kadın, yerli, 27).

“Terme’den geliyorum çünkü arkadaşlarım, çevrem, komşularım hep orada utandığım için Çarşamba’ya geliyorum. Kimse görmesin diye mecbur buraya geliyorum.” (G41, kadın, yerli, 24).

Böylece, yoksulluğun ve dilencililiğin dilenme eylemini gerçekleştirirken aldığı “görünmez hal”, yani diğerlerinin görmek istememesi ve diğerleri tarafından görülmemeye isteği, kendi öznel yaşam dünyalarında bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

3.3.2. Ötekinin Ötekisi: Dilencilerin Dahi İstemediği Mülteci Dilenciler!

Sosyal dışlamanın ortaya çıkmasında etkin rol oynayan olgulardan bir diğeri göçtür. Göç olgusunun asıl mantığını göç edilen yerden daha güvenilir ve daha iyi bir yaşam alanı arayışı şekillendirmektedir. Ancak göç edilen yerin ekonomik, siyasal, toplumsal yapısı ve bir bütün olarak tüm kültürel özellikleri göç eden bireyler üzerinde çeşitli entegrasyon problemlerine neden olabilmektedir (İmanlı, 2018). Dolayısıyla göçmen bireyler göç ettikleri bölgede toplumun siyasal, sosyal ve kültürel etkinliklerine katılmakta zorlanan, istenmeyen gruplar olarak toplumun dışında kalabilmektedir. Bununla birlikte göç edilen ülkede göçmenlerin çoğu zaman herhangi bir kanuni statüye sahip olmamaları da onların sosyal dışlanmış gruplar olarak görülmelerine neden olabilmektedir (Bölükbaşı, 2008).

Diğer taraftan, göç alan bölgenin temel karakteristik yapısı da yaşanan yoğun göç dalgalarından etkilenmektedir. Dolayısıyla göç olgusu sadece “göç eden” veya “edilen yer” üzerinden tek yönlü bir bakış açısıyla değil, “göç alan yer” ve “yörenin halkı” da hesaba katılarak çok yönlü ve ilişkisel olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu noktada, “göçmenlerin yaşayacakları sosyal dışlanmanın şiddeti o ülke vatandaşlarının göçmenlere göstermiş olduğu saygı ve onların haklarına duyarlı olmasıyla bağlantılı olduğu kadar, göçmenlerin göç ettikleri ülkenin toplumsal düzenine, kültürüne entegre olma isteği veya saygısıyla, ülke vatandaşlarına göstermiş olduğu sevgi, iyi niyet ve güven ile de doğrudan bağlantılıdır” (Çapraz, 2019).

Konuya Türkiye açısından bakıldığında; geçtiğimiz son on yıl içerisinde iç karışıklıkların ve savaşların yoğun olarak yaşandığı Türkiye’nin güneyindeki bölge ülkelerinden ülkemize yoğun bir göç yaşandığı görülmektedir. Söz konusu bölge ülkelerinin, yaşanan savaş ortamından ötürü kendi halklarına yeterince koruma ve güvenli bir ortam sağlayamaması, ülkelerinde hayatta kalmak için zor durumda kalan insanları dünyanın daha korunaklı ve güvenli merkezlerine çeşitli nedenlerden dolayı yayılmak zorunda bırakmakta ve bu durum yoğun göç dalgalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye’nin söz konusu bölgeyle ilgili izlemiş olduğu göç politikasına paralel olarak bu bölgeden ülkemize gelen mülteci sayısında büyük oranda artış gözlenmektedir. Dolayısıyla bu noktada, Türkiye açısından sosyal dışlanma olgusunu etkileyen en önemli etkenin bu “mültecilik” sorunu olduğunu söylemek mümkün hale gelmektedir. Bu sorunun derinleşmesi ise, göç eden bireylerde ve gruplarda yeni gelmiş oldukları sosyal ortamla ciddi uyumsuzluklara ve bütünleşme sorunlarına yol açarak sosyal dışlanmaya neden olabilmektedir (İmanlı, 2018).

Bu yönüyle özellikle savaş nedeniyle ülkemize gelen sığınmacıların birçoğu dezavantajlı gruplar kategorisine dahil edilebilecek nitelikleri kendilerinde barındırmakla birlikte en dezavantajlı

grupların tüm sosyal ve ekonomik sermayelerini geldikleri yerde bırakan ve bu yüzden dilenmek zorunda kalan sığınmacı/mülteci dilenciler olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma bulgularına bakıldığında da mülteci dilencileri adeta “ötekinin ötekisi” konumuna getiren başlıca dezavantajların, sosyal ve ekonomik sermaye yoksunluğu, dil handikabı ve mülteci haklarındaki bilgi eksikliği olduğu söylenebilir:

“Irak’ta zengindik biz abla. Mesela üç tane arabamız vardı üç tane ev vardı yerlerimiz vardı. Hepsini yıkılıp gitti.” (G43, erkek, göçmen, 14).

“Çok fark var arada. Orada işimiz vardı, kuafördüm ben, eşim de terziydi, iyiydik yani, böyle değildik, muhtaç değildik.” (G21, kadın, göçmen, 38).

Savaştan ve kötü koşullardan kaçan mültecilerin, çiftçilik, inşaat ustalığı, kuaförlük, bakkallık, terzi, şoförlük gibi mesleklerini burada devam ettiremedikleri, ev, araba, arsa gibi mülklerini de geride bırakarak ağır maddi imkânsızlıklarla boğuştuğu görülmektedir. Özellikle dil bilmemeleri ve buna bağlı olarak mülteci hakları konusundaki yetersiz bilgileri de şartlarını daha da ağır hale getirmektedir. Öyle ki mülteci dilencilerle görüşmeler tercüman aracılığıyla gerçekleştirilmiş, ancak yine de gerek dilencilerin çekingen tavırları ve kısa cevap vermeleri ile gerekse de çeşitli lehçe farklarından dolayı sağlıklı ve akıcı diyalogların kurulmaması nedeniyle iletişimde aksaklıklar yaşanmıştır. Araştırmaya dahil olan mülteci dilencilerin yerli dilencilere kıyasla kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve konuşmaya çok sıcak bakmadıkları görülmüştür. Ancak yerli ve mülteci dilenci karşılaşmaları söz konusu olduğunda, yerli dilencilerin beyanlarında tam tersi bir durum göze çarpmaktadır. Buna göre, yerli dilenciler mülteci dilencilerle yaşadıkları karşılaşmaları anlatırken kendilerinin mağdur olduğunu ifade eden ve karşı tarafı suçlayıcı bir anlatı sergilemişlerdir:

“Ben hiçbirisiyle sorun yaşamam ama onlar bazı oluyor, geliyor bize kafa tutuyor. Geçen misal 56’larda bir Afganlı mıdır, nedir önümde durdu, sen dedi o tarafı gezdin mi dedi bas bas bağırdı. Ben de dedim, kızım ben niye o tarafı gezeceğim, sizden bize fırsat kalmıyor ki dedim. Bağırıştı biraz o çektik gitti. Afganlı ama ben onları daha yeni gördüm, böyle bol bol etekler giyiyorlar, kırmızı kırmızı kafaları var.” (G12, kadın, yerli, 46).

“Suriyeliler mi? Evet geçen onlarla ayaküstü oldu bir yerde işte gezerken. Beni dövecek gibi oldu. İşte benim geldiğim yere niye geliyorsun hesabı oldu. Ben de dedim sen de Suriye’ye git, bura bizim bölge dedim. Yani, hani bizim memleketimiz. Fazla da şey yapmadım, hani muhatap olmadım.” (G31, kadın, yerli, 31).

Bu anlamda “ötekinin ötekisi” olma meselesi sadece mülteci dilencilerin daha önce yukarıda belirtilen dezavantajlı durumlarına (sosyal ve ekonomik sermaye yoksunluğu, dil handikabı vb.) değil, aynı zamanda “dilencilerin dahi istemediği dilenciler” olmalarına işaret etmektedir.

3.4. Çalışmanın Reddi

Çalışma kavramının tarihsel olarak yüklendiği anlamlar, içinde gerçekleştiği iktisadi ve toplumsal bağlamla doğrudan ilişkilidir. Çalışma, sınırlı ihtiyaçları olan avcı-toplayıcı toplumlarda kültürel yapının bir parçası hatta oyun; mükemmel hayatın felsefe ve politikaya yapmakla özdeşleştiği Antik Yunan’da esaret; Hristiyan Roma’nın teolojik söyleminde Tanrının insanlığı mahkûm ettiği bir lanet; orta çağın feodal toplumlarında ise toplumsal tabakanın en altındakilerin yapması gereken aşağılayıcı ve zahmetli bir iş olarak olumsuz bir içeriğe sahip olmuştur (Budd, 2016; Castell, 2017). Fakat çalışmanın uzun bir süre yüklendiği bu olumsuz anlam, sanayi devrimi ile birlikte değişmiş, dönüşen iktisadi ve toplumsal yapıya uygun olarak çalışmaya dair yeni bir söylem inşası gerçekleşmiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çalışma, insanın emeğini satma özgürlüğü,

kendini gerçekleştirdiği özü ve yeni teolojik söylemde bir erdem olarak toplumsal bağın temeline yerleşmiştir (Méda, 2018; Şenel 1991).

Modern çalışma tam olarak yüklendiği anlamlar açısından henüz bir itibar kaybı yaşamasa da önemli bir kırılma 1970'ler sonrası neoliberal dönemle gerçekleşmiştir. Bu dönem itibariyle, esnek iş gücüne, esnek çalışma saatlerine ve esnek makine sistemlerine dayanan bir üretim sürecine geçilirken (Jessop, 1992) neo-liberal politikalar, piyasa egemenliğine dayalı bir dönüşümü hedef alarak, piyasanın kendi sorunlarını çözebilmesine yönelik politik ve yasal bir çerçeve önermekte ve devletin özel sektörün ihtiyaçlarına uygun yapılanmasını içermektedir (Topak, 2012: 141). Sistemin bu rekabete dayalı yapısı, ücret esnekliğine, istihdamda esnekliğe ve mesleki esnekliğe ihtiyaç duyarken, güvencesizlik ve gelir eşitsizliği de bu esnekliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Standing, 2015).

Anlam düzeyinde hala kutsallığını koruduğu, ancak güvencesizliğin adeta bir norm haline geldiği bu çalışma biçimi ikircikli bir durum yaratmaktadır: Toplumsal bağın merkezine yerleşmiş çalışma hayatına kendi iradesi dışında dahil olamayarak dışarda kalma/öteki olma ya da güvencesiz çalışmanın dışına çıkarak geçimini sağlayacak alternatif yollar bularak sistemin çatlaklarına sızma.

Bu noktada dilencilerin çalışma hayatının dışından kalanlar olarak bu iki gruptan hangisine dahil olduğu ve bu durumun gerekçeleri dikkate değer bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle aşağıda öncelikle araştırmaya dahil olan dilencilerin iş geçmişleri, kendilerini tanımladıkları bir mesleklerinin olup olmadığı ve gelir düzeyleri paylaşılacak, ardından dilenciliğin inkârı ile çalışmayı reddetmek arasında bağ tartışılıp, sonrasında ise çalışmayı reddederken kullanılan söylemler incelenecektir.

3.4.1. Dilenciliğin Ekonomisi

Yerli dilencilere daha önce yaptıkları işler sorulduğunda birçoğunun daha önce herhangi bir işte çalışmadıkları görülmektedir. Farklı iş tecrübelerine sahip olanlar ise; ev/apartman temizliği, bulaşıkçılık, hurda toplama, fındığa gitme, salyangoz toplama, evde parça başı iş alma ve sanayide çıraklık gibi çoğu zaman kayıt dışı, kayıtlı olduğunda ise oldukça düşük ücretli esnek zamanlı işlerde çalıştıklarını söylemektedir:

“Daha önce işte bulaşıkçılık yaptım lokantalarda abi. Temizlik, merdiven akıtma, ev temizleme öyle abi. Eşimin ayağında varis var zaten yürüyemiyor. O da daha önceleri yürüyorken kâğıt falan topluyordu, karton abi çek çek arabaları bilir misin? Hurda karton öyle abi.” (G2, kadın, yerli, 24).

“Bekârken fındık ayı olunca amele olarak fındıkta çalışıyordum üç ay. Bir kere sigortasız işe girdim sümüklü böcek ayıklıyordum. Şimdi de hurda arabasıyla geziyorum abla. Çocukların yüzünden sigortalı işe girip çalışamıyorum.” (G9, kadın yerli, 28).

Dilencilerin iş tecrübesi; sürekliliği olmayan, düşük ücretli, güvencesiz ve onları yoksulluktan kurtarmayan işlerle sınırlıdır. Dolayısıyla bu eğreti çalışma koşullarının kişileri çalışma yerine dilenciliğe yönlendirme ihtimali, düşünülmesi gereken önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dilencilere dilenme faaliyetinden günlük ne kadar kazandıkları sorulduğunda ise ortalama 80 ile 100 TL arası bir kazançlarının olduğunu söylemektedirler. Ancak zabıta bu söylemlerin gerçeği yansıtmadığını, dilencilerin çeşitli para saklama stratejileri geliştirmelerine rağmen üstlerinden çoğunlukla ortalama 500 ile 900 TL arası para çıktığını belirtmektedir:

“İhtiyarlar genellikle bir yeşil alan gördüğü zaman bastonla şeyle kazarlar poşetin içerisine koyarlar, toprağın altına gömerler. Gençler de ise vücudundaki farklı bölmelere (kıyafet içi ve iç çamaşırından bahsediyor), farklı yerlere şey yaparak oraya zula yapıyorlar. Bezlerin (bebek bezi) içerisine koyanlar var, ekmeğin içerisine koyan var. En son bir bayanın üzerinden, bankadan şey çıkmıştı güzel bir para çıkmıştı... Bir kişinin üzerinden 700 ila 900 lira civarı çıkıyor.” (Zabıta Memuru 2).

“Nasıl diyeyim size, yüksek miktarda paraları topladıkları zaman başka birileri gelip alıyor. Şahıs diyelim ki dilencilik yapıyor ya diyelim ki 300-500 lira bir para topladı. O parayı üstünde tutmuyor. Başka birisi hemen geliyor o parayı alıyor. Öyle bir şey işte, nasıl diyeyim sana mecazi anlamda söyleyeyim bir şirket gibi bağlıyorlar birbirlerini.” (Zabıta Memuru 3).

Ayrıca zabıta memurları zaman zaman dilencilerin üzerinde ziynet eşyası bulduklarını ancak mevzuat gereği bunlara el koyulmadığını da belirtmektedir.

Dilencilere, dilenme faaliyeti dışında nasıl bir ek gelirlere sahip oldukları sorulduğunda ise; dul maaşı, merdiven temizliği, hasta bakım parası, karton toplama ve çocuklardan maddi yardım gibi unsurlardan gelir elde ettikleri ayrıca eş veya çocukların; inşaat ve sanayide çalışma, hamallık, boyacılık gibi işlerde çalışarak para kazandığı görülmektedir. Ancak bu işlerin çoğunlukla kişilerin parasını zamanında alamadığı, düşük ücretlerin, ağır ve esnek çalışma koşullarının olduğu eğreti işler olması da dilencilerin söylemlerinin bir parçasıdır.

Ancak bu noktada tekrar vurgulamak gerekir ki, mültecilerin durumu yukarıdaki anlatının dışına çıkmaktadır. Mülteci dilencilerin savaştan kaçarak gelmeleri ve meslekleri (çiftçilik, inşaat ustalığı, kuaförlük, bakkallık, terzilik, şoförlük vb.) ile maddi birikimlerini (ev, arsa, araba vb.) geride bırakmaları, Türkiye’de dilenmelerinin temel gerekçelerini oluşturmaktadır. Ve bu durum yani ekonomik sermayelerini kaybetmeleri onları yerli dilencilerden farklılaştırmaktadır. Dolayısıyla göçmen dilencilerin daha önce bahsedilen iki gruptan ilkiyle yani “*kendi iradesi dışında çalışma hayatına dahil olamayarak dışarda kalanlar*”la özdeşleştikleri söylenebilir.

3.4.2. İnkâr: “Ben Dilenmiyorum, Ticaret Yapıyorum!”

Çalışma olgusu sadece ekonomik kazanç bakımından değil, toplumsal hayata katılım ve belirli sosyal ilişkilerin kurulması açısından önemli bir mekanizmadır. Nitekim yeme içme, eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlara maddi imkânsızlıklarla erişememenin, bireyi, toplumun çeperlerine itmesi kaçınılmazdır (Çakır, 2002). Dahası bir toplumsal norm olarak bireylerden beklenen de eğitimini tamamlamış belli yaş aralığındaki kişilerin çalışmasıdır ki aksi bir durum çoğu zaman ayıplanmakta ve hoş görülmemektedir. Öte yandan benzer bir şekilde kötü çalışma koşullarının, düşük ücretle istikrarsız ve güvencesiz bir çalışma biçiminin de aynı toplumsal dışlanmışlığa ve kent hayatına dahil olmamaya neden olması kuvvetle muhtemeldir.

Bu noktada yerli dilencilerin güvencesiz çalışma koşullarından kaçarken tamamen çalışma hayatının dışında kalmamak için hem söylemsel hem de pratik anlamda geliştirdikleri stratejiler dikkat çekicidir: “*Evet ben ticaret yapıyorum çorap karşılığı ücretimi alıyorum. 10 lira verse bile 2 çorap veriyorum.*” (G36, kadın, yerli, 27).

Yerli dilencilerin hemen hemen hepsinin dilencililiği inkâr ettiği ve bu durumu satış yaptıklarını söyleyerek gerekçelendirdikleri görülmektedir:

“O, sen de dilencisin diyor. Çorap satmak diyor dilencilik diyor. Ben anlamadım, ben anlamadım böyle bir şey. Nasıl dilenci? Alıyorsa alıyor, almıyorsa gidiyor. Anlamadım bu nasıl dilencilik.” (G1, kadın, yerli, 49).

“Ya ben bunu çalışmak olarak görüyorum. Ben de çalışan gibi, insan gibi sabah çıkıyorum akşam geliyorum. Hani bunu alan olursa Allah razı olsun selpağı alan da oluyor, selpağı almayan da oluyor parasını öyle veren de oluyor. Ama ben hiçbir zaman elimi açıp da dilenmedim... Hani bazı selpağı almıyorlar parayı veriyorlar, bazı selpağı alıyorlar. Hani bende çalışıyormuşum gibi işte. Ha işim olsa sabah çıkarım işime giderim, akşam evime gelirim. Benim yaptığım da o günlük.” (G12, kadın, yerli, 46).

Başka bir deyişle çalışma hayatının dışında kalan dilenciler, dilenirken kalem, peçete, çiçek vb. bulundurarak, belli bir ücret karşılığında satış yaptıklarını söylemekte ve böylece ironik bir şekilde çalışmayanlar olarak kendilerini çalışma hayatının içine yani bir anlamda toplumsal hayata dahil etmeye çalışmaktadırlar.

3.4.3. Çalışmanın Gerekçeleri

Dilencilik satış yapma stratejisiyle meslekleştirilmesi, çeşitli sebeplerle ücretli bir işte çalışmanın dolaylı reddine sebep olmaktadır. Özellikle dilencilerin büyük bir kısmını oluşturan kadın dilenciler, küçük çocukları oldukları için işe giremeyeceklerini söylemektedir:

“Çocuklarıma bakan olsa yeminle çalışırım abla... Yok ablam çocuklardan dolayı İŞKUR’a başvuru yapmadım. Düşündüm gitmeyi ama çocuklar engel oluyor.” (G9, kadın, yerli, 28).

“İşe gireriz de aha bu çocukları kime bırakacağız. Kim bakacak, eşim zaten ayakkabı boyacılığı yapıyor. Çocukları kime emanet edeyim.” (G10, kadın, yerli, 21).

Ayrıca bu söylemi yeterli eğitimin olmaması, mevcut çalışma koşullarının kötü olması ve sabıkalı olmak gibi sebepler takip etmektedir:

“Ben asgari ücretli bir iş bulsam da bu işi bırakmam. Bir işe girip çalışmam, çünkü benim 7-8 bankaya kredi kartı borcum var. Maaşıma el konulacak. 4 buçuk alacakken 3 milyara çalışacağım, maaşın 4’de biri kesiliyor ya. Şu an üzerimde 11 tane haciz var. Geliyorlar bakıyorlar gidiyorlar, Allah’a şükür bir şey de almıyorlar. Bu işte adam akıllı çalıştığında açık konuşayım aylık 5-6 milyar alıyorsun. Ben adam gibi söylüyorum benim aldığım 5-6 milyardan aşağıya düşmüyor, asgari ücretten fazla.” (G42, erkek, yerli, 36).

“Hep sabıkalardan çekiniyorum. Çünkü bir temizliğe gitsem, o evde bir şey kayborduğu zaman ben kendimi ispat edemem. Çünkü adam beni bir araştıracak benim sabıkam çok. Ben o sabıkayla kendimi nasıl ispat ederim, söyleyin bana. Ben nasıl derim ki ben yapmadım, nasıl diyebilirim ki? Çünkü adam bana inanmaz sabıkaya inanır. Öyle temizlik işleri böyle hani böyle tehlikeli işlerden baya bir uzak duruyorum bu nedenle yani. Başka bir neden yok.” (G12, kadın, yerli, 46).

Bulgulara bakıldığında, özellikle istikrarsız ve güvencesiz, eğreti çalışma koşullarının “satış” yaparak dilenmeyi bir alternatif haline getirip getirmediği sorusu, tartışılması ve göz önünde bulundurulması gereken önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bu soruya, bu araştırma özelinde keskin bir cevap vermek mümkün olmasa da sorunun kendisinin önemli bir bulgu olması onu dikkate değer kılmaktadır.

5. Sonuç

Çalışmanın amacı; dilencilik olgusuna sosyolojik bir perspektifle yaklaşmak ve onu içinde yaşadığımız neoliberal dönemin karakterize ettiği belirli kategoriler üzerinden düşünerek anlamaya çalışmaktır. Bu bağlamda çalışmada dilencilik, özellikle “yeni yoksulluk”, “göç” ve “çalışmanın reddi” gibi kavramlar üzerinden ele alınmış ve dilencilik aldıkları yeni görünümle ile kültürel edime dönüşme süreci tartışmaya açılmıştır.

Çalışma bulgularının analizi sonucunda; “*Bir Sosyal Tip Olarak Dilenci*”, “*Kültürel Edim*”, “*Sosyal Dışlanma*” ve “*Çalışmanın Reddi*” olmak üzere dört temel bulguya varılmıştır. Buna göre *ilk temada*; “dilenci kimdir?” sorusuna cevap aranarak sosyolojik bir tanım ortaya konulmaya çalışılmış ve dilencililiğin aldığı yeni görünüm tartışmaya açılmıştır. Öncelikle, dilencilerin, “dilencilik nedir?” sorusuna “suç ve günahdır” şeklinde cevap verdikleri, ancak kendi eylemlerini gerekçelendirirken “kendi yoksulluklarını vurgulayıp dilencililiği kabul etme” ve “satış yaptığını iddia ederek dilencililiği inkâr etme” şeklinde iki farklı argümana başvurdukları görülmüştür. Dilencililiğin aldığı görünlümlere bakıldığında ise; araştırmaya dahil olan dilenci nüfusunun çok büyük bir kısmının kadınlardan oluştuğu, göçmen dilencilerin bu nüfus içerisinde önemli bir orana sahip olduğu ve dilenme faaliyetinin daha çok satış “yapıyormuş” gibi yapma eylemi üzerinden şekillendiği görülmüştür. Ayrıca özellikle kadınlar söz konusu olduğunda, yerleşik, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin dilenme faaliyetinde etkili olduğu ve kadınların ev/aile ile özdeşleştirilmesinin, görüşülen dilenci nüfusunun çok büyük bir oranının kadınlardan oluşmasıyla ilişkisel olduğu tespit edilmiştir.

Kültürel edim temasında dilencililiğin kültürel bir edime dönüşme potansiyeli anlaşılacak istenmiş ve dilencililiğin getirdiği duygusal yükler, aktarımının nasıl gerçekleştiği ve örgütlü yapısı ile geleceğe dair tahayyüller tartışmaya açılmıştır. Buna göre dilenirken yaşanan yoğun utanma duygusunun, çocukların dilenme sırasında annenin yanında olmasının ve dilencilerin sergilediği mekânsal paylaşım ile kurulan iletişimin dilencililiği kronikleştirerek onu kültürel bir edime dönüştürme potansiyeli taşıdığı, ancak dilenci annelerin özellikle çocukları üzerinden kurdukları hayallerin ise burayı kırma imkânı taşıdığı ve dilencilikten kurtuluş ümidi barındırdığı tespit edilmiştir.

Sosyal dışlanma temasında dilencilerin dışlanma süreci, “diğerleri” ile girdiği ilişki üzerinden çok yönlü ve bütüncül bir şekilde anlaşılacak çalışılmış, görünmez oluşlarının arkasındaki sebepler ve göçmen dilencilerin özel konumları sorgulanmıştır. Buna göre; dilencililiğin “görölmek istememe” ve “görmek istememe” şeklinde iki taraflı bir yok sayma ve saklanma sürecini içerdiği görülmüştür. Dilencinin sözlü ve fiziksel aşağılanma sonucu yaşadığı çaresizlik ve utanma duygusu görölmek istememesine neden olurken, dilencilerin toplumsal işleyişteki aksaklıkların somut bir göstergesi olarak algılanması, başka bir ifadeyle ayna görevi görmesi diğerlerinin onu görömek istememesine neden olmaktadır. Öte yandan savaştan kaçarak gelen ve burada dilencilik yapan mültecilerin tüm sosyal ve ekonomik sermayelerini arkalarında bırakıp gelmelerinin sosyal dışlanmayı daha derinden hissetmelerine sebep olduğu görülmüştür. Sosyal ve ekonomik sermaye yoksunluğu, dil handikabı ve mülteci haklarındaki bilgi eksikliği mülteci dilencilerin karşılaştıkları başlıca problemleri oluştururken, mevcut yerli dilenciler ile yaşadıkları çatışmaların ise onları dilencilerin bile istemediği dilenciler olarak ötekinin ötekisi şeklinde ağır bir dışlanmaya maruz bıraktığı ortaya çıkmıştır.

Son olarak *çalışmanın reddi temasında* ise; “gerçekten dilencilikten kurtulmak istemesine rağmen çeşitli handikaplar nedeniyle çalışma hayatına dahil ol(a)mayanlar” ve “çalışmayı reddederek, satış yaptığı iddiasıyla dilencililiği meslekleştirilenler” arasında bir ayırım tespit edilmiştir. Bu noktada dilencililiği meslekleştirilen grup özellikle dikkat çekicidir. Öyle ki gerçekte çalışma hayatının dışında kalan bu dilenciler, dilenirken kalem, mendil, çiçek vb. bulundurarak, belli bir ücret karşılığında satış yaptıklarını söylerken aynı zamanda ironik bir şekilde kendilerini çalışma hayatının içine yani bir anlamda toplumsal hayata dahil etmeye çalıştıkları görülmüştür. Dolayısıyla satışla dilenme, yerli dilencilerin, güvencesiz çalışma koşullarından kaçarken tamamen çalışma hayatının dışında

kalmamak için hem söylemsel hem de pratik anlamda geliştirdikleri bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.

Burada görüldüğü üzere dilenciler homojen bir kategori olmayıp, dilenme faaliyetinin temelinde farklı gerekçelendirmeler yatmaktadır. Bu noktada karşımıza iki parametre çıkmaktadır: Bir tarafta “*yeni yoksulluk, göç ve mekânsal ayrışma bağlamında dilenciligi mecburiyetle özdeşleştirenler*”, öte yanda “*güvencesiz, eğreti çalışma koşullarından kaçarken, örgütlü bir şekilde dilenciligi mesleklaştırarak bir kültür haline dönüştürenler*”. Bu iki parametre en temelde hem neoliberal piyasa ekonomisinin sonucu hem de orayı yeniden üretenler olarak benzerlik gösterse de şüphesiz ki bu kategorileştirmenin tespiti ve dilencilığın sosyolojik açıdan çok yönlü ve ilişkisel analizi, bir sosyal problem olarak dilencilığın çözülmesinde kritik bir rol oynayacağı gibi aynı zamanda ilgili alanda gerçekleştirilecek daha geniş çaplı araştırmalara da ışık tutacaktır.

Kaynakça

- Arun, Ö. (2009). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Türkiye’de yaşlı bireyler arasında kültürel sermaye dağılımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 77-100.
- Bailey, D. (1987). *Methods of social research*. New York: Routledge.
- Birtek, F. (2014). Dilencilik suçu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 121-172.
- Bogardus, E. (1954). *Sociology*. New York: Macmillan Company.
- Bora, A. (2007). Yoksulluk ve kadınlar. *Tes-İş Dergisi*, Haziran 2007, 95-99.
- Boztepe, V. (2015). *Bir sosyal dışlanma biçimi olarak yoksulluğun Türkiye’deki televizyon haberlerine yansımaları* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı.
- Bölükbaşı, B. (2008). *Türkiye’de sosyal dışlanma ve yoksulluk* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Budd, J. W. (2016). *Çalışma düşüncesi*. Fuat Man (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2008). (Önsöz). Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder (der.). *Sosyal politika yazıları* içinde (ss. 7-17). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burgess, W. E. (1966). Discussion. Clifford R. Shaw. *The Jack Roller: A Delinquent boy’s own story* içinde (pp. 184-197). Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Castell, R. (2017). *Ücretli çalışmanın tarihçesi*. Işık Ergüden (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coşkun, İ. ve Erkilet, A. (2010). *İstanbul halkının dilencilik olgusuna bakış açısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Çapraz, A. (2019). *Sosyal dışlanma örneği olarak abdallar: Isparta Gökteş Köyü örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Çelik, M. L. ve Böke, V. (2014). *“Dilencilik”: Zabitanın cep kitabı*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- Demirtaş, M. (2006). Osmanlı başkentinde dilenciler ve dilencilerin toplum hayatına etkileri. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 20, 81-104.
- Donovan, J. (2005). *Feminist teoriler*. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durdu, Z. (2009). Modern devletin dönüşümünde bir ara dönem: Sosyal refah devleti. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 37-50.
- Funken, K. (1995). (Introduction). Klaus Funken and Penny Cooper (ed.). *Old and new poverty: The challenge for reform* içinde (pp. 1-4). London: Rivers Oram Press.
- Göker, E. (2014). Ekonomik indirgemeci mi dediniz?. Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (der.). *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* içinde (ss. 277-302). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gündüz, O. (2020). Toplumda dilencilik olgusu ve dilenci tipi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(49), 861-878.
- Hart, G. (1995). Gender and household dynamics: Recent theories and their implications. M.G. Quibria (der.). *Critical issues in Assian development* içinde. Hong Kong: Oxford University Press.
- Hulme, D., Moore K. and Shepherd A. (2001). Chronic poverty: Meanings and analytical frameworks. *Chronic poverty research centre working paper*, November.
- İBB. (2009). *Bir kent sorunu: Dilencilik: Sorunlar ve çözüm yolları sempozyumu tebliğler kitabı*. İstanbul: Yıltem Matbaası.
- İmanlı, E. (2018). *Yeni dünya düzeninin geleceği: Eşitsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanma* (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı.
- Jessop, B. (1992). Fordism and post fordism a critical reformulation. A. J. Scott, M. Storper (der.). *Pathways to industrialization and regional development* içinde (pp. 42-62). New York: Routledge.
- Jo, Y. N. (2013). Psycho-social dimensions of poverty: When poverty becomes shameful. *Critical Social Policy*, 33(3).
- Kalfa-Topateş, A. (2014). *Türkiye’de yoksulluk bağlamında dilenme kültürü* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı.
- Karacoşkun, M. D. (2009). Beggary as a means of emotional exploitation: Aqualitative inquiry into the bBeggary in Sivas. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(4), 39-49.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Köktürk, M. (2017). *Toplum ve kültür*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kükreler, M. (2014). *Ankara'da dilencilik ve sadaka kültürü* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Ana Bilim Dalı.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lewis, O. (1965). *İşte hayat*. Vahit Çelikbaş (çev.). İstanbul: E Yayınları.
- Marshall, C. and Rossman, G. B. (1989). *Designing qualitative research*. Newbury Park: Sage Publications.
- Méda, D. (2018). *Emek kaybolma yolunda bir değer mi?*. Işık Ergüden (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri 1*. Sedef Özge (çev.). Ankara: Yayın Odası.
- O'Brian, R. (2006). Culture of poverty. Mehmet Odekon (ed.). *Encyclopedia of world poverty* içinde (pp. 222-224). USA: Sage Publications.
- Oz, A. (2018). Sosyal tip problemi: Bir gözden geçirme. Alper Günaydın (çev.). *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 18(18), 357-394.
- Özcan, H. (2002). *Bir problem odağı olarak dilenciler* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı - Sosyal Değişme Ana Bilim Dalı.
- Özer, Y. E. ve Yontar, İ. G. (2013). Kent güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 237-249.
- Özlem D. (2008). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Palabıyık, A. (2010). *Sosyolojik bir olgu olarak yoksulluk ve dilencilik: Van ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Parin, S. (2010). Dilencilik yoksulluk ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20), 23-37.
- Pattison, S. (2000). *Shame: Theory, therapy, theology*. Cambridge University Press.
- Sallan Gül, S. (2005). Türkiye'de yoksulluğun kadınsılaşması. *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1), 25-43.
- Silver, H. (1994). Social Exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, 133(5/6), 531-578.
- Standing, G. (2015). *Prekarya yeni tehlikeli sınıf*. Ergin Bulut (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenel, A. (1991). *Siyasal düşünceler tarihi*. Ankara: Verso Yayıncılık.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- Taburoğlu, Ö. (2018). *Toplumsal dayanışma, işbölümü ve dilencilik olgusu arasındaki ilişkiler: Almanya ve Türkiye karşılaştırması* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Tartanoğlu, Ş. (2000). Sosyal dışlanma: Küreselleşme perspektifinden bir kavramsallaştırma çabası. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 42, 1-13.
- Temiz, D. N. (2020). Göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının rolü. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi (ULED)*, 2(2), 45-59.
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum*, 2(17), 61-100.
- Tobias, E. I. and Mukhopadhyay, S. (2017). Disability and social exclusion: Experiences of individuals with visual impairments in the Oshikoto and Oshana Regions of Namibia. *Psychology and Developing Societies*, 29(1), 22-43.
- Topak, O. (2012). *Refah devleti ve kapitalizm 2000'li yıllarda Türkiye'de refah devleti*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turner, B. (1997). *Eşitlik*. Bahadır Sina Şener (çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Türk Hukuk Lügati. (1991). 3. Baskı. Ankara: Başbakanlık Basımevi. <https://bozbel.files.wordpress.com/2013/01/tc3bcrk-hukuk-1c3bcgac4b1.pdf>. Erişim Tarihi: 21.07.2023.
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun kadınsılaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 25-40.
- Urhan, B. (2015). Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ve işçi sendikalarında izdüşümleri. *Türk Tabipler Birliği Mesleki ve Sağlık Güvenlik Dergisi*, 15(56), 22-29.
- Vatandaş, C. (2002). Dilenciler ve dilencilik: Sosyolojik bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 170-183.
- Walton, O. (2011). *Helpdesk research report: Self-esteem, shame and poverty*. Governance and Social Development Resource Center.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, C. (2012). Yoksulluk söyleminin sosyolojisi: 1980 sonrası hükümet programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 291-308.
- Zadro, L., Williams, K. D., and Richardson, R. (2005). Riding the 'o' train: Comparing the effects of ostracism and verbal dispute on targets and sources. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), 125-143.

Extended Abstract

Introduction

In this study, the phenomenon of begging is considered as an intersection with concepts such as "new poverty", "migration", "urbanization" and "refusal to work", which are the benefits of neoliberal capital economy. In addition, the new aspects of begging, different from the old ones, and the process of its transformation into a cultural act are tried to be understood from a sociological perspective. Whether begging is seen as a profession by beggars or not, whether beggars work in an organized manner, their motivations for begging, and the changes in the phenomenon of begging with internal and external migration are the main questions that are wanted to be discussed.

Methods

Qualitative research method was preferred in the study and the data was obtained by in-depth interview technique. MAXQDA program was used in the analysis. The interviews were held in Samsun province Atakum Municipality Police Department, İlkadım Municipality Police Department and Atakum, İlkadım and Canik districts. It was seen with fifty participants in total, and 41 of the participants were women and 9 were men. In addition, sixteen of the participants are immigrant beggars. During the analysis process, the audio recordings of the interviews with the beggars and police officers were first deciphered and transferred to the MAXQDA program together with the field observation notes. Then, the deciphered texts were read and various notes were taken on the text and then the codes were made. By reviewing the coding, main and sub-themes were created and the descriptive analysis method was used.

Title

As a result of this analysis; Four main findings were reached: "Beggar as a Social Type", "Cultural Act", "Social Exclusion" and "Refusal to Work". Accordingly, in the first theme; "Who is the beggar?" By seeking an answer to the question, a sociological definition has been tried to be put forward and the new aspects of begging have been opened for discussion. First of all, the interviewees were asked "what is begging?" Beggars answered this question as "it is a crime and a sin". However, while justifying their actions, it was observed that they used two different arguments: "accepting begging by emphasizing poverty" and "denying begging by claiming to be selling". When we look at the appearances of begging; It has been observed that a large portion of the beggar population included in the research consists of women, immigrant beggars have a significant proportion in this population, and begging activity is mostly shaped by the act of "selling". In addition, especially when it comes to women, it has been determined that gender roles are effective in begging activities and that the identification of women with home/family is related to the fact that a large proportion of the begging population consists of women.

In the theme of cultural act, it was aimed to understand the potential of begging to turn into a cultural act, and the emotional burdens brought by begging, how it is transferred, its organized structure and future imaginations were opened for discussion. Accordingly, it has been seen that the intense feeling of shame experienced while begging, the presence of children with the mother while begging, and the communication established through spatial sharing exhibited by beggars have the potential to chronicle begging and turn it into a cultural act. However, at the same time, it has been determined that the dreams of beggar mothers, especially about their children, have the opportunity to break this place and have the hope of getting rid of begging.

In the theme of social exclusion, the process of exclusion of beggars has been tried to be understood in a multifaceted and holistic way through their relationship with "others", and the reasons behind their invisibility and the special position of refugee beggars have been questioned. According to this; It has been observed that begging involves a two-way process of ignoring and hiding: "not wanting to be seen" and "not wanting to see". The feeling of helplessness and shame experienced by the beggar as a result of verbal and physical humiliation causes him to not want to be seen. Perceiving beggars as a concrete indicator of the disruptions in social functioning, in other words, acting as a mirror, causes others not to want to see them. On the other hand, it has been observed that the refugees who came here escaping from the war and started begging here, leaving all their social and economic capital behind, caused them to feel social exclusion more deeply. Lack of social and economic capital, language handicap and lack of information about refugee rights are the main problems faced by refugee beggars. Moreover, the conflicts they experience with existing local beggars subject them to severe exclusion as "the other of the other" as "beggars that even the beggars do not want".

Conclusion

Finally, on the theme of rejection of work; A distinction has been identified between "those who, although they really want to get rid of begging, cannot participate in working life due to various handicaps" and "those who refuse to work and turn begging into a profession by claiming to sell". At this point, the group that professionalizes begging is particularly noteworthy. So much so that these beggars, who are actually outside of working life, buy pens, napkins, flowers, etc. while begging. While they say that they make sales for a certain fee, they also ironically try to include themselves in working life, that is, in a sense, social life. Therefore, begging by selling appears as a strategy developed by local beggars, both discursively and practically, in order not to be completely left out of working life while escaping from precarious working conditions.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul İzni

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
25.02.2022	2	2022-131

KARAR NO: 2022-131
Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Selim EREN ile Doç. Dr. İlyas SUCU' nun " Yeni Yoksulluk Bağlamında Dilencilik ve Dilenme Kültürü: Samsun Kenti Örneği" isimli TÜBİTAK Projesine ilişkin mülakat, gözlem ve ses kaydı analizi çalışmalarını içeren 52328 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Selim EREN ile Doç. Dr. İlyas SUCU' nun " Yeni Yoksulluk Bağlamında Dilencilik ve Dilenme Kültürü: Samsun Kenti Örneği" isimli TÜBİTAK Projesine ilişkin mülakat, gözlem ve ses kaydı analizi çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.